

Torsdagen den 18 maj

Kl. 19.30

Torsdagen den

18 maj 1972

*Åtgärder för mö-
belindustrin,
snickeriindustrin
m. fl.*

Förhandlingarna leddes av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 33 i anledning av propositionen 1972:47 angående åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl. jämte motioner.

I propositionen 1972:47 (industridepartementet) hade hemställts att riksdagen skulle

1. godkänna av chefen för industridepartementet förordade riktlinjer för åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl.,

2. till Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri, m. fl. för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor,

3. till Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri, m. fl. för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 650 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Förslagen i propositionen gäller tidsbegränsade åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin, trähusindustrin och viss annan trämanufakturindustri. Vad som föreslås är ett program som syftar till att höja kunskapsnivån och främja exporten inom berörda branscher med viss prioritering av möbelindustrin. För programmet, som avses löpa i fyra år fr. o. m. den 1 juli 1972, beräknas medelsbehovet till sammanlagt 9,8 miljoner kronor, eller 2 450 000 kronor per budgetår.

Inom ramen för det nämnda programmet föreslås ett särskilt utbildningsprogram för en total kostnad av 6 miljoner kronor eller 1,5 miljoner kronor per budgetår. Vidare beräknas medel för en teknisk konsulent och för två exportkonsulenter samt bidrag till kollektiva exportprojekt.

För administrationen av utbildningsprogrammet och den tekniska konsulentverksamheten avses statens institut för företagsutveckling svara. Exportkonsulenter avses bli knutna till det nya exportorgan, Sveriges exportråd, varom förslag nyligen lagts fram (prop. 1972:31, NU 1972:27).”

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:1512 av herr Fagerlund m. fl. (s, c, fp, m) vari hemställts att anslaget till snickeriindustrin fick en avvägning som mer rimmade med snickeriindustrins verkliga behov,

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för mö-
belindustrin,
snickeriindustrin
m. fl.*

motionen 1972:1565 av herr Ericsson i Åtvidaberg m. fl. (fp, c) vari hemställt att riksdagen skulle till Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor samt

motionen 1972:1566 av herr Åsling m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen skulle

1. till Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor, varav 200 000 kronor till företagareföreningar inom stödområdet för exportinsatser samt

2. till Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor, varav 150 000 kronor till företagareföreningar inom stödområdet för medverkan i produktutveckling inom snickeriindustrin.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände i propositionen 1972:47 föreslagna riktlinjer för åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl.,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:47 i ifrågavarande del samt med avslag på motionen 1972:1565 och motionen 1972:1566 punkten 1 till Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 800 000 kronor,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:47 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1972:1566 punkten 2 till Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 650 000 kronor,

4. att riksdagen skulle finna motionen 1972:1512 besvarad genom vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande anslag till exportfrämjande åtgärder av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c) och Rydén (fp) samt fru Hambraeus (c), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1565 samt i anledning av propositionen 1972:47 i ifrågavarande del och motionen 1972:1566 punkten 1 till Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor,

2. beträffande anslag till utbildningsåtgärder m. m. av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c) och Rydén (fp) samt fru Hambraeus (c), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1566 punkten 2 och i anledning av propositionen 1972:47 i ifrågavarande del till Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! I proposition nr 47 föreslås ett stöd under fyra år till möbelindustrin och vissa andra träindustrier, uppgående till ett belopp av 9,8 miljoner kronor eller 2 450 000 kronor per år. Stödet avser att höja kunskapsnivån i och främja exporten för de här företagen.

I motion 1566 av herr Asling m. fl. från centerpartiet vill vi öka de här insatserna något, och vi har tillsammans med folkpartiets representanter i utskottet följt upp motionsyrkandena i två reservationer.

Höjningen gäller ett extra anslag till företagarföreningarna för att dessa på detta område skall kunna göra insatser. Det gäller dels 200 000 inom stödområdena för exportinsatser, dels 150 000 inom stödområdena för medverkan i produktionsutveckling inom snickeriindustrin.

Det har ju skett ganska snabba förändringar inom möbel- och snickeriindustrin under de senaste åren, och konkurrensen från andra länder har ökat mycket, bl. a. från öststaterna, t. ex. Polen. Utlandsmarknaden är ytterst hård inom de här branscherna, varför ett anslag till företagarföreningarna skulle vara mycket motiverat.

När det gäller marknadsföringen fick enligt uppgift t. ex. företagarföreningen i Jämtlands län redan på 1950-talet klart för sig den utveckling som nu redovisats i propositionen och vidtog redan i början på 1960-talet sådana åtgärder som nu föreslagits i propositionen. Företagarföreningen tog initiativet till en samordning mellan snickerifabriker i länet, och man bildade en ekonomisk förening där snickeriföretagen sammanlagt satsade 6 250 kronor av andelskapitalet, varvid företagarföreningen tog hand om administrationen.

Föreningen i Jämtlands län har nu två snickerikonsulenter som till väsentlig del är självfinansierade. I propositionen föreslås två konsulenter för hela riket, placerade vid SIFU. Någon har sagt att han tycker att det förslaget är som att spotta den förstige i halsen.

Företagarföreningen i Jämtlands län har också gjort vissa utredningar om export och har den uppfattningen att den svenska snickeriindustrin bör ha möjligheter till export. I propositionen har det sagts att endast möbelindustrin skulle ha sådana möjligheter. Jag vill emellertid påpeka att när det gäller inredningssnickerier såsom köksinredningar och garderober är det inte så många länder där det är samma förhållanden som i Sverige där inredningarna hör till fastigheterna. I flertalet länder är köksinredningar, garderober o. d. lös egendom som anskaffas av hyresgästen och säljs som övriga möbler genom möbel- och varuhus. Jag vet att man i företagarföreningen i Jämtland har kommit ganska långt både med konstruktioner och exportkontakter men att det krävs medel som föreningen inte förfogar över för att kunna satsa på en utbyggnad av exportverksamheten.

Som propositionen nu är utformad är det möbelindustrin som i första hand skall dela på ett bidrag som är klart underdimensionerat. Jag tror att företagarföreningarna inom stödområdena bör kunna medverka till en vidareutveckling av snickeriindustrin. Staten skulle härigenom få en betydligt bättre förräntning på de genom lokaliseringsstödet satsade pengarna. I framtiden bör vi räkna med ytterligare specialisering länderna emellan då det gäller de olika industribranscherna.

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för mö-
belindustrin,
snickeriindustrin
m. fl.*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för mö-
belindustrin,
snickeriindustrin
m. fl.*

Herr talman! Jag är medveten om att vi måste iaktta den allra största restriktivitet när det gäller utgiftshöjningar, och det är väl skälet till att moderaterna inte anslutit sig till reservationerna. Jag tror emellertid att ett bifall till reservationerna skulle innebära möjlighet till väsentlig utdelning på en utgiftshöjning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr PERSSON i Stockholm (s).

Herr talman! Med den anknytning jag har till den träbearbetande industrin är det naturligt att jag med stort intresse tagit del av propositionen 47 år 1972 liksom av motioner och utskottsbetänkande i anslutning till propositionen.

De utredningar om den träbearbetande industrins situation för dagen, dess framridsutsikter och möjligheter, som föregått propositionen – det gäller närmast möbel-, snickeri- och trähusfabrikationen – betraktar jag som seriösa och värda ett allvarligt beaktande. Propositionen vittnar också om att industriministern har samma uppfattning, även om inte alla uppslag till åtgärder har beaktats i propositionen.

Inom LO hyllar vi rent principiellt idén att kapital och arbetskraft skall användas i första hand inom näringar och produktioner som är lämpade för oss och ger det bästa försörjningsunderlaget. Jag anser att den träbearbetande industri som det här är fråga om har goda förutsättningar att även framdeles utgöra ett sådant positivt inslag i vårt näringsliv, särskilt om dess inneboende möjligheter utnyttjas mer effektivt än hittills. Vi har alltså all anledning att omsorgsfullt tillvarata dess möjligheter. Härtill kommer – det är ingalunda oviktigt, något som betonas i såväl utredningar som propositionen – att dessa industrier har en mycket stor utbredning i vissa län och i hög grad bidrar till försörjningen inom dessa, varför en stagnation eller tillbakagång för industrin i sin helhet skulle kunna få mycket allvarliga konsekvenser i de områden jag nu syftar på.

Det krävs emellertid vidgade insatser från näringen själv och samhället, delvis efter nya linjer, för att möta den internationella konkurrensen på såväl hemma- som exportmarknaden, inte minst den senare. Jag tillhör också dem som anser att riktigt utvecklad kan särskilt möbelindustrin väsentligt öka avsättningen på världsmarknaden och därmed skapa förutsättningar för en vidgad totalproduktion.

Mot bakgrund av vad jag här sagt är det klart att jag ser betydande behov av insatser för att hävda näringen, särskilt på litet längre sikt. Jag skulle inte heller ha några svårigheter att finna motiv för längre gående åtgärder från statsmakternas sida än de som föreliggande proposition föreslår. Jag anser emellertid att industriministern gjort vettiga avvägningar – bl. a. mot bakgrund av den ekonomiska situation vi befinner oss i – och betraktar förslagen som en god fortsättning på det statliga engagemang i näringen som finns redan förut, främst på forskningens område. Jag vill uttala min och min fackliga organisations tillfredsställelse över regeringens positiva inställning.

Förslag har framförts, bl. a. från vederbörande branschorganisation, om att finansiera vidgat forsknings- och utvecklingsarbete på detta

Torsdagen den
18 maj 1972*Åtgärder för mö-
belindustrin,
snickeriindustrin
m. fl.*

område genom uttagande av en obligatorisk avgift från företagen. Träarbetarnas fackliga organisation, liksom för övrigt jag själv, har länge förordat den lösningen. Branschens egna forskningsinsatser har varit mycket blygsamma, vilket i allt väsentligt torde bero på att den består av många små produktionsenheter, vilkas ägare saknar sinne för behovet av insatser och ibland också vilja att på frivillig väg göra insatser. Skall branschens forskning vila på förutsättningen att samhället och näringen skall göra likvärdiga ekonomiska insatser, som ju är den antagna modellen, måste helt enkelt en obligatorisk avgift till. Eljest kommer forskningen på detta område att vara alltför begränsad. Jag hoppas att industriministern i sin fortsatta prövning av problemet skall finna förslaget realiserbart. Det är här också en fråga om att sätta alla företag i principiellt lika konkurrenssituation genom att låta alla företag vara med och finansiera forsknings- och utvecklingsarbetet, som till syvende og sist alla företag i branschen är beroende av.

Det kunde vara lockande att ge sig in på en närmare analys av vissa detaljer även i motionerna i ämnet, men jag stannar, herr talman, vid detta och uttalar än en gång tillfredsställelse över att dessa industrier har inrangerats bland dem där staten gör speciella insatser. Det tror jag att vi kommer att få glädje av.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Vi har under de senaste dagarna diskuterat många problem som sammanhänger med företagandet, och vi har diskuterat många branschens nu uppkommande problem i samband med en krympande inhemsk marknad på grund av starkare konkurrens från utländska företag.

Detta problem har i hög grad drabbat träförädlingsindustrin, som går mot en alltmer besvärande överproduktion. Detta innebär, som herr Persson i Stockholm sade, sysselsättningsproblem som mer och mer kommer att markeras. Eftersom många av dessa industrier är lokaliserade i orter, som oftast är beroende just av denna industriella verksamhet, uppstår det självklart speciella problem för orten, samtidigt som företaget har motsvarande problem. Det är därför glädjande att man tagit initiativet att låta branschen få denna stimulansinjektion. Men jämför man de stimulansåtgärder, som nu skall sättas in för träförädlingsindustrin med vad TEKO-industrin får, finner man att åtgärderna är relativt blygsamma. Eftersom bägge branscherna är ungefär lika stora, blir storleksordningen på åtgärderna för träförädlingsindustrin en helt annan.

En exportkonsulent för TEKO-industrin som är stationerad i New York kostar, för att ta ett exempel, ungefär en halv miljon kronor. Det är lika mycket som träförädlingsindustrin skulle få för olika kollektiva exportframstötter, vid mässdeltagande etc.

Departementschefens uttalande får närmast uppfattas som en prognos. Det kan man också se av utskottets skrivning. På s. 3 i utskottsberäkandet står följande: "Utskottet uppfattar departementschefens uttalande närmast som en prognos rörande de olika branschernas efterfrågan på anslagsmedel. Någon på förhand bunden fördelning mellan branscherna är det i varje fall inte fråga om. Snickeriindustrin bör kunna

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för mö-
belindustrin,
snickeriindustrin
m. fl.*

räkna med att, om den kan presentera slagkraftiga projekt, få en tillfredsställande andel av de medel som står till förfogande.”

Man får hoppas att det inte blir någon huggsexa, utan att det blir en rättvis och rimlig fördelning. En miljon kronor är ju inte särskilt mycket, och i en motion av herr Ericsson i Ätvidaberg m. fl. har vi föreslagit att anslagsbeloppet för exportfrämjande åtgärder skall räknas upp med 200 000 kronor i förhållande till vad departementschefen föreslagit. Det är ett blygsamt belopp.

Det är trots allt så, herr talman, att vi måste värna om vår inhemska industri. Om man gör en rundresa i de bygder där största delen av möbel- och snickeriindustrin finns och talar med företrädarna för branschen, får man klart för sig att de har uppenbara svårigheter att klara sig i den utländska konkurrensen. Det blir en avtrappad hemmamarknad. Därför är det av vikt att staten och självfallet även industrin själv stöder exportansträngningarna och ger företagen all den hjälp som behövs.

Det är angeläget för landet totalt sett att öka exporten. Vi hade häromdagen en debatt om det nya exportrådet, när vi slog fast att fjolårets exportsiffra på ca 38 miljarder inte är tillräcklig om vi i framtiden skall bibehålla vår handelsbalans. Samtidigt vill jag säga att det inte blott är nyexportörerna som behöver stöd. Det är minst lika viktigt att de gamla exportörerna inom träförädlingsindustrin får ett lika stort stöd som nyexportörerna.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna som är fogade till utskottets betänkande.

Herr WÅAG (s):

Herr talman! Propositionen 47 gäller stödåtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl. Det är en annan typ av stöd än det som propositionen 46, som vi tidigare behandlade i dag, avsåg.

Propositionen 47 föreslår utöver allmänna riktlinjer ett stöd ur reservationsanslag om 800 000 kronor till exportfrämjande åtgärder och 1 650 000 kronor till utbildningsåtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl.

Det föreligger tre motionsyrkanden. Motionen 1512 av herr Fagerlund m. fl. vill i förhållande till departementschefens prognos – att snickeribranschen skall få en i jämförelse med möbelindustrin bättre fördelning av insatser. Herr Yngve Persson har just förklarat den motionen. I motionen 1565 vill herr Ericsson i Ätvidaberg m. fl. ha 200 000 kronor mer till exportfrämjande åtgärder, och i motionen 1566 vill herr Åsling m. fl. ha 150 000 kronor mer för produktutveckling.

Två reservationer har föranletts av motionerna. Den ena reservationen gäller 200 000 kronor mer för exportfrämjande åtgärder, den andra 150 000 kronor mer för utbildningsåtgärder.

Herr talman! Situationen är den gamla vanliga. Mittenpartierna vill ha mer pengar – stundom kvittar beloppet bara det blir mer. Det regeringsbärande partiet vill givetvis också ge mer, men kan inte anvisa var pengar kan tas.

Ett förhållande i reservationerna är värt att lägga märke till. I båda reservationerna föreslås att ökningen av anslagen skall gå till företag-

Torsdagen den
18 maj 1972

*Åtgärder för mö-
belindustrin,
snickeriindustrin
m. fl.*

föreningarna inom stödområdet. Här ber jag kammarledamöterna lägga märke till herr Magnussons i Borås motion i förra ärendet om "stödatgärder som skapar snedvridning". Jag finner det inte alls belagt att möbel- och snickeriindustrin huvudsakligen finns inom stödområdet. Tvärtom. Och jag tror inte alls att snickeriindustrins problem känner av några stödområdesgränser. Tvärtom vet jag att snickeriindustrin i Skåne och Småland arbetar med stora problem utan hjälp. Här hade herr Magnussons i Borås varning för snedvridning passat bättre än vid det ärende vi behandlade före middagsuppehållet.

I anslutning härtill kan det vara värt att uppmärksamma att vice ordföranden i SHIO, herr Nordgren, i går instämde i herr Hagnells krav på väsentligt utökade stödatgärder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag skall bara säga till herr Wååg att vi tycker att ytterligare 200 000 kronor hade behövts i det här fallet. Med anledning av att herr Wååg säger att mittenpartierna vill ha mera pengar och vidare säger att regeringspartiet inte vet var man skall ta pengarna vill jag bara nämna att under de senaste veckorna det från det hållet inte precis har saknats fantasi till att plocka fram pengar, betydligt mer än de här 200 000 kronorna.

Herr WAÅG (s):

Herr talman! Det är intressant att herr Andersson i Örebro är med på den här reservationen om att utökningen av anslagen skall gå till företagarföreningar inom stödområdet. Jag undrar hur han vill förklara den här inställningen för den målgrupp som han arbetar så energiskt för, de mindre och medelstora företagarna i hans hemlän. Jag kan förstå att herr Gustafsson i Byske och fru Hambraeus är med på en reservation av den här typen. Jag kan förstå att herr Börjesson i Glömninge är intresserad av att det skall gå ytterligare anslag till stödområdet när det gäller snickeriindustrin. I varje fall att han är det sedan i går då han visade att han hade tumme med kvinnor, med fru Fortuna – fru Nilsson i Sunne – och vann lottdragningen om Ölands inordnande i stödområdet. Men jag kan inte förstå herr Andersson i Örebro, och jag kan inte förstå herr Sjönell som ju representerar andra områden än stödområdet.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Herr Wååg bör inte ha så särskilt svårt att förstå att vi biträder förslaget om stöd till stödområdet. Det bör väl inte vara oss främmande som bor utanför stödområdet.

Herr ERICSSON i Ätvidaberg (fp):

Herr talman! Att mittenpartierna vill ha mer pengar är inte det som har varit avgörande för de här 200 000 kronorna. Men om två så stora och komplicerade branscher som möbelindustrin och snickeriindustrin skall dela på ett basbelopp har jag bedömt det på det sättet att de här pengarna fordras för att göra en meningsfull exportinsats.

Torsdagen den
18 maj 1972

Åtgärder för mö-
belindustrin,
snickeriindustrin
m. fl.

Herr WÄAG (s):

Herr talman! Det var ju adresseringen av anslagsökningarna till stödområdet, som jag närmast anmärkte mot. Låt mig än en gång stillsamt få erinra om motionen av herr Magnusson i Borås i det förra ärendet.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	178
Nej	—	110
Avstår	—	2

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 178
Nej — 109
Avstår — 2

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

*Medelstillskott till
AB Asea-Atom*

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölles.

§ 2 Medelstillskott till AB Asea-Atom

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 34 i anledning av propositionen 1972:52 angående medelstillskott till AB Asea-Atom jämte motion.

I propositionen 1972:52 (industridepartementet) hade hemställts att riksdagen skulle till Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

I anledning av propositionen hade väckts motionen 1972:1577 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen skulle avslå propositionen, uttala att atomenerginäringen helt skulle bedrivas i statlig regi och i skrivelse till regeringen anhålla om nödvändiga förslag för ett förstatligande av denna näringsgren.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1972:52 och med avslag på motionen 1972:1577 till Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr Hallgren (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1577 skulle avslå propositionen 1972:52 och hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till åtgärder för förstatligande av kärnkraftindustrin.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Det har blivit en alltmer utmärkande politik hos regeringen att blanda statligt och privat kapital. Där framtidsutsikterna är osäkra, initialkostnaderna stora eller internationell konkurrens hård garanterar staten storbolagen direkt finansiellt stöd. På så sätt minskar företagens risktagande under det att man bibehåller profitutsikterna. Fördelarna för storbolagen är alltså uppenbara

För staten innebär det att man knyts till en medintressent till storbolagen i deras profitjakt. För löntagarna innebär det att pengar man betalt i skatt hamnar direkt i storkapitalets kassaskåp. Staten subventio-

Torsdagen den
18 maj 1972

*Medelstillskott till
AB Asea-Atom*

nerar storbolagen med löntagarnas pengar.

I propositionen 52 föreslås ytterligare 30 miljoner kronor till ASEA-Atom. Det belyser den statliga politiken i detta sammanhang. Historien om den statliga politiken på atomenergiområdet är en enda lång berättelse om hur man alltmer underordnar sig både inhemskt och internationellt kapital. Från början hade staten sina intressen på detta område i AB Atomenergi, där man hade aktiemajoriteten. Senare ingick man samarbete med ASEA i ASEA-Atom. För ASEA var det en lönsam affär. Att utveckla, producera och sälja kärnreaktoranläggningar vore för ASEA en väl dyrbar och riskabel sysselsättning, men när staten står som ekonomisk garant kan det bli synnerligen profitabelt. Staten har också varit samarbetsvillig. Man tog halva aktiekapitalet, som var på 60 miljoner kronor, och betalade dessutom 18 miljoner i överkurs. Vidare fick ASEA genom ordförandeskapet på bolagsstämman utslagsröst, även om den inskränktes genom statuterna att vissa beslut krävde enighet mellan aktieägarna.

I samband med samgåendet i ASEA-Atom ändrade man inriktning och målsättning för AB Atomenergi. Detta företag skulle nu inskränka sin verksamhet till forsknings- och utvecklingsarbete. För att hålla medintressenterna i AB Atomenergi skadeslösa för denna omläggning köpte nu staten upp resten av aktiekapitalet.

I fortsättningen skulle staten också beblanda sig med amerikanskt kapital, i Uddcomb. Filosofin bakom statens samgående med nationellt och internationellt kapital ligger här i öppen dager. Storfinansen skall få en stark partner att dela riskerna med. Skattemedel skall användas som spekulationskapital åt storfinansen.

En sådan politik kan vårt parti aldrig gå med på. Om det anses önskvärt med svensk verksamhet på atomenergiområdet, vilket det givetvis är, skall den bedrivas i statlig regi -- det är vår bestämda uppfattning. Härför talar både planeringsskäl och miljöaspekter, men framför allt är det här fråga om makt. Det är fråga om bestämmanderätten. Skall samhället eller storfinansen bestämma? Skall skattemedel underställas storfinansens direkta kontroll? Skall löntagarna behöva betala storkapitalisternas risktaganden? Så ligger faktiskt frågorna till. En politik som innebär att storfinansen förses med profitgarantier ur skattemedel står i motsatsställning till löntagarnas och folkflertalets intresse. Vänsterpartiet kommunisterna ansluter sig alltså inte till hemställen i propositionen om 30 miljoner kronor som direkt medelstillskott till AB ASEA-Atom.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Hallgren, som går ut på att riksdagen med bifall till vår motion 1577 skall avslå propositionen 52 och hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till åtgärder för förstatligande av kärnkraftindustrin.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Endast ett fåtal länder i världen har lyckats bygga upp en egen slagkraftig kärnreaktorindustri. USA och Sovjetunionen hör dit liksom Västtyskland och Japan. Sverige som enda småstat tillhör också denna grupp av stater. Detta, får man säga, är något av en prestation, och

den har möjliggjorts genom en kombination av statliga forskningsinsatser och de produktionsresurser som finns inom svensk verkstadsindustri.

Den svenska industriella satsningen på kärnkraftsbyggande hålls samman av det halvstatliga ASEA-Atom, som svarar för projekteringen av kärnkraftverk samt produktionen av bränsleelement och vissa andra komponenter. ASEA-Atom växer snabbt och har nu en ineliggande orderstock på 1,5 miljarder kronor. Det är alltså naturligt att man går till de två delägarna staten och ASEA i detta läge och begär en utökning av de ekonomiska resurserna. I detta fall rör det sig om ett ekonomiskt tillskott med vardera 30 miljoner kronor.

Vpk-reservationen yrkar nu avslag på detta. Motiveringen är att så länge företaget endast är halvstatligt bör några ytterligare ekonomiska resurser inte ställas till ASEA-Atoms förfogande från statens sida. Vpk säger alltså principiellt nej till gemensamma satsningar av staten och privatindustrin även om syftet som beträffande ASEA-Atom klart är att öka industrisysselsättningen och antalet välbetalda jobb i detta land. Detta nej från vpk betyder två saker:

1. Vpk har ändrat uppfattning sedan 1968 då man helt ställde sig bakom samarbetsavtalet med ASEA och bildandet av ASEA-Atom. Det är intressant att notera.

2. Att nu bryta samarbetet staten-ASEA skulle betyda att själva grunden för hela den svenska kärnkraftsatsningen rycktes undan just när man har goda utsikter att lyckas.

Jag tycker att det är konstigt att vpk av snävt dogmatiska skäl är berett att äventyra sysselsättningen för tusentals svenskar. Dessutom skall vi komma ihåg att utan ASEA-Atom och samarbetet mellan staten och ASEA på detta område hade vi i dag inte haft någon svensk kärnreaktorindustri. Den svenska marknaden skulle då i stället under 1970-talet ha dominerats av amerikanska storföretag av typen General Electric och Westinghouse. Det är den situationen som jag inte hade trott att vpk var intresserat av. Dess rekommendationer leder hur som helst i den riktningen.

Vpk:s partimotion som ligger till grund för reservationen i näringsutskottet innehåller flera andra konstigheter. Där framställs exempelvis syftet med statens engagemang i ASEA-Atom vara att garantera "atomenergibranschen som en stor och säker profitkälla åt storkapitalet". Detta är naturligtvis en vrågbild. Kärnreaktorindustrin är ingen bransch där man kan skära guld med täljknivar. De företagsekonomiska vinsterna kommer inte att bli särskilt stora, i varje fall inte inom överskådlig tid, eftersom den internationella konkurrensen är mycket hård inom branschen.

Det viktiga är i stället den nya sysselsättning i olika led och det höga tekniska och industriella kunnande som kärnkraftsatsningen ger. Dessutom kommer det faktum att vi själva bygger de flesta kärnkraftverken att betyda att importbehovet enbart under 1970-talet minskar med flera miljarder kronor. Detta förhållande kommer också att ha en klart positiv effekt på den svenska betalningsbalansen.

Totalt kan man räkna med att den svenska kärnkraftsuppbyggnaden fram till 1980 kommer att uppgå till över 15 miljarder kronor. Av denna

Torsdagen den
18 maj 1972

Medelstillskott till
AB Asea-Atom

Torsdagen den
18 maj 1972

*Medelstillskott till
AB Asea-Atom*

summa kan man anta att ASEA-Atom kommer att ha det sammanhållande ansvaret för åtminstone 10 miljarder, och kanske åtskilligt mer om man kan bibehålla sin konkurrenskraft gentemot de amerikanska kärnkraftsbyggarna. I form av projektering, materialleveranser och byggnadsarbeten kommer det då att bli fråga om en sysselsättningseffekt i olika led som ligger på låt oss säga 20 000 personer per år genomsnittligt.

Det är alltså detta som är det väsentliga för utskottsmajoriteten och inte den grumliga motivering som har angivits i vpk-motionen. Jag tror också att sysselsättningen var motiveringen för den vpk-grupp som fanns i riksdagen 1968 och som då tillstyrkte konsortialavtalet med ASEA och bildandet av ASEA-Atom.

Låt mig sluta med att ta upp en annan sak. Reservationen vill antyda att hälftendelägaren staten i ASEA-Atom skulle vara ett viljelöst redskap i den private hälftendelägarens händer - herr Lorentzon utbredd sig också nyss härom från talarstolen. Till detta skall bara sägas att den som har läst avtalet mellan staten och ASEA vet att detta inte är sant. Lägga därtill att staten och Vattenfall är ASEA-Atoms största kund! Snarare har alltså staten ett klart övertag i det här fallet.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! I mitt korta inlägg tidigare tog jag med avsikt inte upp utskottets skrivning på vissa punkter, därför att jag ansåg den minst sagt oförskämd. Men nu har utskottets talesman - om herr Pettersson i Lund är det, det känner jag inte till - tagit upp denna fråga. Därför vill jag redovisa vårt partis ställningstagande även före 1968.

I den debatt som hölls i andra kammaren den 16 mars 1966 och som var betitlad "Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi" sade C.-H. Hermansson: "Jag vill bara betona att det vid prövningen av statens fortsatta insatser måste tas stor hänsyn till den principiella uppfattningen att all energiproduktion borde ligga i allmän ägo. I allra högsta grad borde detta gälla produktionen av atomkraft med dess speciella villkor och kännetecken. - - Om jag på en punkt skulle rikta en kritisk anmärkning mot statsmakternas hittillsvarande politik på atomkraftsområdet, så gäller det att man inte i än högre grad har fasthållit vid det allmännas ledande och dirigerande roll. Det finns ingen anledning för samhället att göra de dyra investeringarna och sedan låta de privata företagen skumma grädden av mjölken."

Det var vår klara linje 1966. För utskottets insinuanta skrivning och för vad som nyss sades om vår tidigare inställning finns det inget belägg.

Jag vill också hänvisa till vår motion 139 år 1967 i denna fråga. Jag var själv en av undertecknarna, och den gällde samhällelig medbestämmanderätt över alla resurser för energiförsörjningen. Eftersom utskottet inte citerar någonting ur den motionen tar jag mig friheten att göra det: "Enligt uppgifter i årets statsverksproposition bil. 12 förutsattes att atomkraften kommer att i stor skala introduceras i vårt land i mitten av 1970-talet. - - - Under den närmaste 10-årsperioden väntas sex

kraftreaktorer komma att tas i bruk. För att fullfölja atomenergiprogrammet har riksdagarna åren 1957-1966 anvisat 1 163,2 milj. kr. till Aktiebolaget Atomenergi — — —. "Och nu ber jag kammaren att lyssna uppmärksam: "Den privata industriens ekonomiska bidrag i detta sammanhang inskränker sig till 6 milj. kr." Det var vad Wallenberg satsade. Men av skattebetalarnas pengar anslogs 1 163 miljoner kronor under samma tid. Om det nämns ingenting i utskottets betänkande.

Vidare skrev vi i vår motion: "Även när det gäller denna nya kraftkälla tillåtes privata vinstintressen tillgodogöra sig fördelarna av samhällliga insatser och samhällliga tillgångar samt påverka planeringen och distributionsformernas uppbyggnad. Redan har privata intressen hunnit att i detta avseende tillgodogöra sig de forskningsresultat som samhället i stort sett bekostat." Ja, de forskningsresultaten var det ASEA och Wallenberg som tillgodogjorde sig, när samhället satsade 1 163 miljoner kronor och man själv slapp undan med 6 miljoner kronor.

Jag fortsätter citatet: "Man kan utgå från att detta i än högre grad blir fallet i fortsättningen, därest inte samhället tillförsäkrar sig bestämmanderätten över energiresurserna." Vårt yrkande den gången, år 1967, var att riksdagen skulle besluta "att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådana åtgärder att samhället får bestämmanderätten över alla resurser för energiförsörjningen".

Hur kan utskottsmajoriteten tala på det sätt som man gör i sitt betänkande och som även dess talesman här gör, när vi dokumenterat klart har tagit ställning både 1966 och i motionen 1967?

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Herr Lorentzon frågar: Hur kan utskottsmajoriteten tala på det sätt som man gör när man ger en beskrivning av de ställningstaganden som har gjorts i den här frågan i riksdagen? Ja, man har väl gjort som alla andra samvetsgranna personer, man har läst handlingarna — och av dem framgår precis vad utskottet sedan konstaterat.

Herr Lorentzon har försökt ge en bild av något som han tydligen betraktar som vpk:s klara och raka linje i den här frågan. Nu fick vi veta att herr Hermansson var emot samarbete staten -ASEA 1966. Men 1968 var man uppenbarligen för det, eftersom man inte sade ett knäpp om den saken utan helt ställde sig bakom riksdagsbeslutet. 1972 säger man nej igen. Min fråga till herr Lorentzon är: Vad kommer man att säga 1976? Det här verkar inte vara någon klar och rak linje; det liknar mer en berg- och dalbana.

Jag har inte fått något svar från herr Lorentzon på frågan om han inte anser att det är viktigt med sysselsättningen, att vi får en ökad industrisysselsättning här i landet, att vi får välbetalda jobb i en framtidsindustri. Uppenbarligen är det de snäva, dogmatiska hänsynen som har fått falla utslaget för vpk. Man har inte haft någon som helst tanke på att man i det här fallet genom sina förslag riskerar att kasta ut tusentals löntagare i arbetslöshet.

En typisk illustration till det är då man i motionen skriver på följande sätt: "Om det skulle anses önskvärt med svensk verksamhet på atomenergiområdet kan detta ske i helstatlig regi — — —." Men man säger

Torsdagen den
18 maj 1972

*Medelstillskott till
AB Asea-Atom*

ingenting i motionen om att det är väldigt viktigt att satsa på de här sakerna, att det ger väldigt många jobb som dessutom är välbetalda, att det är fråga om en framtidsindustri. Man säger bara att om någon annan skulle anse en sådan verksamhet vara önskvärd, då skall den ske i helstatlig regi. Det belyser väl mer än något annat hur vårdslöst vpk här handskas med mycket väsentliga intressen för svensk fackföreningsrörelse och svenska löntagare, nämligen den fulla sysselsättningen.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Den senaste ärade talaren tog fackföreningsrörelsen till hjälp, och det får han väl göra, för hans ställning är svag. Jag vet dock inte om fackföreningsrörelsen ställer sig bakom honom.

Men till frågan var vpk står: Låt mig göra en liten historisk tillbakablick och beröra det tal som herr Hermansson höll i anslutning till den debatt jag nyss citerat. De som tillhörde riksdagen den gången och som tillhör denna kammare nu vet mycket väl att det då fanns två linjer när det gällde atomkraftens utnyttjande. Det var fråga om antingen tungvattenreaktorer eller lättvattenreaktorer, det var den amerikanska eller den svenska linjen. Den svenska linjen förfäktades då av regeringen och vi stödde den linjen. Den borgerliga linjen var den amerikanska. Det är för vår inställning i detta sammanhang som herr Pettersson anklagar oss. Men vi var ju på samma linje den gången.

Sedan har förhållandena ändrats. Man kunde tydligen inte heller klara den uppgiften. Det var inte bara fråga om Wallenberg och ASEA-Atom, utan det var en hel rad andra företag man gjorde upp med på samma grunder. Jag vill citera vad Wallenberg säger till några utredare — det gäller Sveriges offentliga utredningar 1970:42, s. 296 — om sitt samarbete med staten och statliga företag. Marcus Wallenberg, den ledande finansfamiljens överhuvud, uttryckte den saken med utomordentlig klarhet inför en grupp statliga utredare som utredde samarbetet mellan samhälle och företag. Wallenberg sade: "Att tänka sig t. ex. att L M Ericsson skulle kunna gå framåt utan att ha ett intimt samarbete med televerket är ju en orimlighet. Där pågår kontakter nästan varenda dag. Det är likadant mellan ASEA och vattenfallsstyrelsen. Vad beträffar SAAB och flygförvaltningen så har de dagliga kontakter. Kan ni tala om för mig någonting, där det inte fungerar som det skall?"

Vad blev följden? Jo, att L M Ericsson gick framåt med stormsteg. Men hur har det blivit med det statliga företaget inom elbranschen, och hur kommer det att gå i fortsättningen med de statliga företagen, om man skall engagera sig på samma sätt som man hittills har gjort?

Man sade på sin tid: Vi skall skaffa hjärnorna som direktörer i företagen. Och visst hade högerpartiet en mycket skicklig hjärna, Gunnar Svärd. Honom placerade man som chef för ett av de statliga företagen. Om någon sade: Kan det vara lämpligt med en dylik människa, han har ju ändå ingen socialistisk ideologi? så svarades: Du är helt överens med Burenstam Linder. Högern vill nämligen komma åt den här mannen, som de har gett sparken.

Med detta intet ont sagt om Gunnar Svärd, säkerligen en hygglig och skicklig människa. Så är det i företag efter företag — att staten inte skall

Torsdagen den
18 maj 1972

*Medelstillskott till
AB Asea-Atom*

kunna driva företaget själv utan att det skall ske gemensamt med de människor som har kunnat bevisa att de kan göra de största profiterna. Här får givetvis staten sitta emellan i det ena som i det andra avseendet.

Här i debatten har det sagts att vi inte lägger sysselsättningsaspekter på problemet. Jag har redan vidrört frågan om det statliga elföretaget kontra L M Ericsson. Att det skulle bli bättre sysselsättning därför att staten inte driver företagen kan jag inte fatta. Numera råder det förhållandet att vi här i landet har över hundra företag som är helt eller delvis lierade med USA-kapitalet under det att svensk storfinans håller på att flytta ut sina företag till utlandet.

Man talar om AP-fonderna som skall satsas. Men det blir inga nya företag av AP-fonderna. Det blir i stället injektioner i de företag som redan finns. Och inte heller här vill ni vara med -- inte på något område -- utan ni skall hålla Wallenberg i handen. Wallenberg ser man i varje sammanhang.

När det gäller Oddcomb -- jag skall inte gå närmare in på den frågan, eftersom den kommer upp senare i kväll -- är man lierad på samma sätt, men där har man gått utanför de svenska gränserna, och då har det kommit USA-kapital in i bilden.

Vi har den bestämda uppfattningen att svensk storfinans, lierad med USA-kapital, i fortsättningen icke kommer att garantera sysselsättningen i Sverige. Det är vår bestämda uppfattning, och det har ingenting med dogmatisk uppfattning att göra.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att herr Lorentzon glider mer och mer ifrån det ämne som vi egentligen skulle diskutera. Och jag kan förstå att han gör det, därför att vpk:s ställningstaganden i den här frågan har verkligen varit, som jag sade i mitt förra inlägg, en berg- och dalbana mellan olika oförenliga ståndpunkter. Jag vill bara slå fast det en gång till.

Nu säger herr Lorentzon att man i själva verket var emot bildandet av ASEA-Atom 1968. Av någon outgrundlig anledning, som jag inte lyckades få reda på i herr Lorentzons senaste inlägg, gav man emellertid inte uttryck för detta här i riksdagen, utan man stödde i stället bildandet av ASEA-Atom. Men låt gå för att vpk redan då var emot ASEA-Atom. Då kommer vi emellertid tillbaka till konstaterandet, att hade vi inte haft något ASEA-Atom i det här landet, dvs. hade vi inte gjort det här samgåendet mellan statliga forskningsresurser och den privata industrins produktionsinsatser, så hade vi inte kunnat få någon svensk kärnkraft-industri. Då hade vi haft de av herr Lorentzon så fruktade amerikanska storföretagen, som hade varit helt dominerande på den svenska marknaden, och det är en utveckling som vi från socialdemokratiskt håll inte vill acceptera.

Det är alltså intressant att notera att om vpk hade fått igenom sin verkliga uppfattning 1968, så hade vi kommit i det läget att vi inte haft någon svensk kärnkraftindustri. Och när man talar om att hålla Wallenberg i handen vill jag säga att enligt min uppfattning leder det här samgåendet mellan ASEA och staten just fram till, genom att vi samlar resurserna, att vi kan hålla utländska storföretag borta från en viktig

sektor av svensk industri. Vpk gör ofta misstaget att tro att ett samarbete mellan stat och privat industri innebär att utländskt storkapital kommer in i bilden. Det är därför angeläget att framhålla att effekten här i själva verket varit den rakt motsatta: härigenom har vi skapat en kraftigt ökad sysselsättning i Sverige inom detta område. Vi kommer att skapa ännu mer sysselsättningsstillfällen i framtiden, och det är en politik som jag tror att de svenska löntagarna är intresserade av och kommer att med glädje acceptera.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Detta sista verkar ju mycket underligt -- att vi här i landet skulle ha skapat en kraftig sysselsättning genom att vi fått utländskt kapital och utländska företag i Sverige. Jag skulle i det här fallet gärna vilja hänvisa till Batakoncernen, som regeringen med frikostiga händer gav 3 miljoner kronor, om jag inte minns fel. Efter en tid lades företagen ner med omfattande avskedanden som följd. Vad Batakoncernen ville åt var ju försäljningskedjan.

Är det så man tänker styra landet i fortsättningen? Exemplet med Batakoncernen är mycket talande.

I de länder, där USA-kapitalet i ännu större utsträckning fått dominera bilden, har man mycket svårare att klara sysselsättningen än vad vi har här i landet, trots en omfattande arbetslöshet. Det är ett memento att vi redan nu har över 100 företag som är llerade med amerikanskt kapital, antingen som helägda eller som delägda.

Jag har här förklarat vår linje 1966 och 1967 samt åren därefter. När vi 1966 klargjorde vår uppfattning i riksdagen, när vi 1967 väckte motion i frågan och när vi deklarerade vår ståndpunkt i det sammanhanget var det inte fråga om någon berg- och dalbana. Det är i stället regeringens linje som under åren har varit litet krokig.

För att här bara ta ytterligare ett exempel på hur det i verkligheten ligger till med samarbetet med storfinansen vill jag peka på Salén-rederierna. Där gav man bort ett helt varv för en båt och rederiet fick självt behålla båten i fortsättningen. Var det också för att skapa sysselsättning? Nog skulle väl staten ha kunnat klara uppgifterna där lika bra som Salénrederiet, om man hade haft de rätta männen i ledningen!

Beträffande atomenergiindustrin säger herr Pettersson i Lund att det inte är en bransch där man i dag skär guld med täljknivar. Kanske inte. Men den tiden kommer. Och de initialkostnader som svenska staten betalade redan för AB Atomenergi -- då staten satsade långt över 1 miljard kronor och Wallenberg slapp undan med 6 miljoner -- visar ju att det är staten som svarar för kostnaderna och att det sedan är storfinansen som tjänar pengarna, när man kommit dithän att verksamheten har blivit profitabel.

Så är det med varje företag, där staten llerat sig med storkapitalet, och så kommer det att bli också med det företag det nu är fråga om.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

Bidrag till

Uddcomb

Sweden AB

§ 3 Utgifter på tilläggsstat III i vad avser industridepartementets verksamhetsområde

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 35 i anledning av propositionen 1972:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Bidrag till Uddcomb Sweden AB

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:85 bilaga 10 (punkten B 7, s. 41–46) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ställa garanti för lån till Statsföretag AB intill ett belopp av 60 000 000 kronor jämte ränta,
2. till Bidrag till Uddcomb Sweden AB på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:1556 av herrar Brundin (m) och Winberg (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen skulle avslå förslaget om anslag till Bidrag till Uddcomb Sweden AB,

dels motionen 1972:1657 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari yrkats att riksdagen med avslag på propositionen 1972:85 i förevarande del skulle

1. hemställa till regeringen att snarast vidta åtgärder i syfte att genom förvärv av aktier i Uddcomb Sweden AB helt överföra detta företag i statens ägo,
2. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att intill dess ett sådant överförande av företaget helt i statens ägo kunnat ske ställa garanti för lån till Statsföretag AB intill ett belopp av 60 000 000 kronor jämte ränta.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionen 1972:1657 i ifrågavarande del bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att ställa garanti för lån till Statsföretag AB intill ett belopp av 60 000 000 kronor jämte ränta,

2. att riksdagen

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1972:1656 och 1972:1657, båda i ifrågavarande del, till Bidrag till Uddcomb Sweden AB på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret

Torsdagen den
18 maj 1972

*Bidrag till
Uddcomb
Sweden AB*

1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor,

b) skulle avslå motionen 1972:1657 såvitt den gällde åtgärder för statligt övertagande av privatägda aktier i Uddcomb Sweden AB.

Reservationer hade avgivits

1 a) av herrar Regnéll (m) och Clarkson (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen

a) med bifall till motionen 1972:1656 i ifrågavarande del och i anledning av motionen 1972:1657 i ifrågavarande del skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande bidrag till Uddcomb Sweden AB,

b) skulle avslå motionen 1972:1657 såvitt den gällde åtgärder för statligt övertagande av privatägda aktier i Uddcomb Sweden AB,

1 b) av herr Hallgren (vpk), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen

a) med bifall till motionen 1972:1657 i ifrågavarande del och i anledning av motionen 1972:1656 i ifrågavarande del skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande bidrag till Uddcomb Sweden AB,

b) med bifall till motionen 1972:1657 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att åtgärder snarast vidtogs för att överföra Uddcomb Sweden AB helt i statens ägo.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! När statsföretagsgruppen bildades var ett av motiven att de företag som tillfördes denna grupp borde få arbeta under samma villkor som aktiebolag inom den enskilda sektorn av näringslivet. I fråga om finansieringsvillkor innebär detta att de statsägda företagen liksom andra borde ha att räkna dels med medel som genererats inom företaget, dels med krediter som kan erhållas. En ytterligare finansieringsmöjlighet är aktieägartillskott. Statens anslag står däremot inte till förfogande för den privata sektorns företag och borde därför inte heller komma i fråga för koncernbolagen inom Statsföretag AB.

Detta är emellertid just vad som nu föreslås för det till hälften statsägda företaget Uddcomb. Att Uddcomb i varje fall under de närmaste fem åren kommer att visa röda förlustsiffror i sina resultaträkningar medges nu också av dem som tidigare har varit väsentligt mera optimistiska. Det kapital som krävs för en utbyggnad måste alltså i sin helhet tillföras företaget utifrån.

Att bolaget vidtagit väsentliga ändringar i sitt utbyggnadsprogram, med stora konsekvenser för likviditeten, utan att först ha säkerställt finansieringen är anmärkningsvärt. Med den planering och de prognoser som var aktuella för tre år sedan talades det om att verksamheten fram till 1974 skulle ge ett överskott på 3 miljoner kronor, men nu ställs vi inför beskedet att det är troligare att resultatet blir en förlust på ungefär 50 miljoner kronor. 50 miljoner — det är 10 miljoner kronor mer än aktiekapitalet. Att man måste räkna med att likvidationshot kan komma att hänga över företaget medges indirekt genom att hälftenägaren Statsföretag AB gjort preliminära utfästelser för att möta en sådan

situation.

Handen på hjärtat, kammarkolleger! Hur många av oss räknade med en sådan situation när vi för tre år sedan fick projektet Uddcomb presenterat för oss?

När vi känner oss oroade och kanske vilseledda genom de bedömningar som tidigare redovisats för oss får vi i Statsföretags koncernredovisning läsa, apropå Uddcombs hittillsvarande präktiga årsförluster, att dessa kan "för den oinvigde te sig anmärkningsvärda". "Den oinvigde" heter det! Och nu skall alltså vi, stackars fäkunniga och oinvigda, ta ställning till Kungl. Maj:ts förslag om mångmiljonanslag av skattebetalarpengar till Uddcomb. Moderaterna säger nej, och vårt resonemang är följande.

Det finns ju bankinstitut, kreditrestriktioner är i dag inget hinder. Och skulle kreditinstituten – statliga och andra – betrakta engagemang som en alltför stor risk finns det ju i bakgrunden, här som i andra sammanhang, ägare med sina möjligheter att mobilisera kapital. Det aviseras också att Statsföretag där skall ställa upp med ungefär 7,5 miljoner kronor och Uddeholm, som har 25 procent av aktierna, med ungefär halva det beloppet.

När man vill jämställa statliga industriengagemang med enskilda kan det inte vara riktigt att ställa kapital till förfogande för statsföretagen på villkor som vanliga bolag inte kan räkna med. Att förfaringssättet gör det svårare att få grepp om företagens faktiska lönsamhet är inte heller oväsentligt.

Jag sammanfattar: Vårt nej till de 6 miljonerna i statligt bidrag är inte ett ställningstagande till verksamheten inom Uddcomb. Det är däremot ett besked om att vi anser finansieringssättet felaktigt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 1 a.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I vpk-motionen 1657 yrkas avslag på proposition 85 år 1972 i förevarande del samtidigt som yrkande ställs dels om statens övertagande av samtliga aktier i Uddcomb Sweden AB, dels att intill dess så kan ske staten ställer lånegaranti på 60 miljoner kronor jämte ränta till Statsföretags förfogande.

Då Uddcomb bildades, i juni 1969, ingick tre intressenter: dels staten, som tecknade 50 procent av aktiekapitalet och tillsköt 20 miljoner kronor kontant, dels Uddeholms AB som tillsköt 25 procent i form av maskiner, material och tekniskt kunnande, dels slutligen Combustion Engineering Inc., som tillgodofördes 25 procent av aktiekapitalet och motsvarande inflytande i företaget för tillförsel av know-how.

Det är här klart och tydligt att det rör sig om vad som numera brukar kallas för "blandekonomi". Det nya inslaget här utgörs av ett USA-bolag, som utan att satsa några pengar ändå tillförsäkrats ett betydande inflytande i företaget.

Redan vid företagets tillkomst och vid behandlingen av propositionen nr 151 år 1969 här i riksdagen framfördes i vpk-motioner starka betänkligheter mot att amerikansk storförfinans på detta sätt släpptes in inom en väsentlig svensk industrigren. Infiltrationen av amerikanska

Torsdagen den
18 maj 1972

*Bidrag till
Uddcomb
Sweden AB*

storföretag inom svensk industri är redan betydande, och vi anser att detta inte är något som det finns anledning att tillskynda genom riksdagsbeslut. De betänkligheter som vi anförde år 1969 har alltså gillighet, och är det i dag någon skillnad så är det att skälen har vuxit i styrka sedan dess.

Energiproduktionen är för ett industriland ett av de grundläggande områden som är avgörande för all industriell utveckling och bör, liksom t. ex. järnvägar, kontrolleras av det allmänna. När atomkraftproduktionen började i Sverige betonades också starkt att staten skulle ha det avgörande inflytandet på detta viktiga område.

Påpekandet i propositionen nr 85 år 1972 om att investeringarna är av långsiktig natur understryker att det ingalunda är för sent att slå in på den väg riksdagen i detta fall borde ha valt redan år 1969.

Säkerhetspolitiska skäl liksom hänsyn till neutralitetspolitiken talar bestämt mot att amerikansk storfinans ges insyn och inflytande över denna viktiga industri genom ett företag som är en del av det militärindustriella komplexet i USA.

Åtgärder bör vidtagas för att staten så skyndsamt som möjligt övertar hela aktiekapitalet i Uddcomb Sweden AB.

Vi är i storindustriella sammanhang ett litet land med begränsade möjligheter att bedriva forskning och utveckling. Detta förhållande behöver inte nödvändigtvis leda till att vi måste släppa in stora utländska bolag som delägare inom svensk industri. Know-how bör, om det måste skaffas utifrån, betalas med reda pengar och inte med aktier som ger inflytande och insyn inom känsliga svenska företag.

Herr talman! Jag ber slutligen att få yrka bifall till reservationen 1 b av herr Hallgren som är fogad till näringsutskottets betänkande nr 35.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Vad den här frågan egentligen gäller är dels en kreditgaranti till Uddcomb på 60 miljoner kronor, dels ett aktieägartillskott på 6 miljoner. Detta är utskottet överens om att tillstyrka med undantag för de moderata som yrkar avslag på de 6 miljonerna men går med på kreditgarantin. Sedan är det vpk som yrkar avslag på alltihop och som vill att Uddcomb helt skall överföras i statens ägo.

Låt mig först konstatera att det väl helt enkelt är så, att Uddcomb fått större svårigheter än man räknat med vid etableringen. Man kan väl säga att hela flyttningsverksamheten är avslutad först i och med denna sommar, och därför finns det här förklaringar till att Uddcombs resultat inte har blivit vad man lovat. Men det finns också förklaringar till vad herr Regnéll var inne på, nämligen att man tidigare räknade med att 1974 få en vinst på 3 miljoner i stället för att som nu redovisa rätt stora förluster. Jag skall inte närmare gå in på den här saken. Jag kan bara konstatera att förklaringarna bl. a. finns i den konjunktur vi haft just nu och i försening av kraftverksprojekt -- inte minst i Forsmark här hemma i Sverige. Allt detta är logiska förklaringar till varför det har kommit att bli som det nu är.

Vi som tillhör utskottsmajoriteten tycker att det finns all anledning att samhället är med och ser till att den här verksamheten kan bedrivas,

och jag har väldigt svårt att förstå att de 6 miljonerna i aktieägartillskott kan vara exempel på den förfärliga skillnaden mellan det privata näringslivets sätt att finansiera sina företag och Statsföretags. Herr Regnéll sade att det normala skulle vara att ägaren, Statsföretag, skulle gå in och täcka eventuella förluster med koncernbidrag. Ja, det är Statsföretag berett att göra. Enligt vad som sägs såväl i propositionen som i annat sammanhang har man garanterat att ett eventuellt uppkommande likvidationshot skall Statsföretag svara för t. o. m. 1974 och även lämna betydande koncernbidrag. Jag tycker inte att det ligger något förfärligt märkvärdigt i att man dessutom lämnar ett aktieägartillskott på 6 miljoner. Med hänsyn till de speciella svårigheter som har uppstått med detta företag, som har nyetablerats i ett mycket besvärligt konjunkturläge, är ändå alla överens om att detta är en mycket värdefull etablering.

Jag tycker att det kan räcka med det anförda utan att börja med några större stridigheter i denna fråga. Jag kan respektera herr Regnélls synpunkter rent ideologiskt. Han anser att det skall vara på det sättet. Vi anser att det inte bara är fråga om ideologi. Det gäller att handla med hänsyn till praktisk nödvändighet, att garantera en sysselsättning som vi ändå tror kan bli mycket betydelsefull framdeles.

Herr Israelsson talade för den vpk-motion där det yrkas avslag på allt detta. Jag skall inte gå närmare in på den saken. Jag tycker vi har haft tillräckligt många debatter med vpk under de senaste dagarna just om de ideologiska frågorna. Herr Israelsson sade själv att vad vpk anförde när den här frågan behandlades senast fortfarande gäller. Låt mig bara säga att vi menar att vad som anfördes av en riksdag som med en väldigt majoritet fattade beslutet den gången gäller alltfört. Det finns ingen anledning att ändra på det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Med en viss förvåning hörde jag näringsutskottets ordförande säga att vad det här rörde sig om var dels 60 miljoner för vilka det skulle ställas lånegaranti av staten, dels 6 miljoner i aktieägartillskott. När jag hörde det första gången sade jag mig att herr Svanberg väl hade räkat ut för en felsägning, men påståendet återkom faktiskt inte bara en gång utan två gånger – 6 miljoner i aktieägartillskott. Det är ju fråga om 6 miljoner i form av ett statligt bidrag medan aktieägaren är Statsföretag, och i hela min plädering stod jag ju här och framhöll att skulle det ställas ytterligare medel till förfogande borde det göras på sedvanligt sätt av aktieägaren. Statsföretag ställer upp med 7,5 miljoner kronor och Uddeholm med halva detta belopp i aktieägartillskott, medan det däremot – vilket påpekats i debatten – icke presteras någonting från den amerikanska partnern. Där kommer 11 miljoner fram, men de 6 miljoner om vilka framställning göres i propositionen är *icke* aktieägartillskott, utan det är ett statligt bidrag som ifrågasättes – och det är vad vi vänder oss mot.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Bidrag till
Uddcomb
Sweden AB*

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Rent formellt är det som herr Regnéll säger riktigt. Jag använde uttrycket aktieägartillskott. Han talade själv tidigare om att "vi oinvidga riksdagsmän" talar så och så. Hans påpekande att det är Statsföretag som är aktieägare — och inte staten — är helt riktig. Vi kan konstatera, herr Regnéll, att det är ett bidrag från ägaren till Statsföretag till ett av Statsföretags dotterbolag. Låt oss säga så!

Det är egentligen inte det hela tvisten gäller. Jag medger att herr Regnéll har formellt rätt, men jag anser fortfarande att han har fel i sak, när han inte vill vara med om att bevilja detta bidrag, som vi från de andra partiernas sida anser vara av väsentlig betydelse för den fortsatta verksamheten i det aktuella företaget.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag är medveten om att kammarens ledamöter kanske helst ville ha den här debatten avslutad. Jag har sparat mina inlägg, och jag har inte gått in i den tidigare debatten. Men här är vi inne på ett ärende som är utomordentligt angeläget, och jag måste tillföra debatten några nya siffror.

Låt mig börja med att säga att herr Lorentzon i den debatt där han deltog uttalade sig om nödvändigheten av att staten i huvudsak svarar för elenergiproduktionen, och han framställde liksom en anmärkning att så inte skulle vara fallet. I vårt land svarar emellertid samhället i huvudsak för elenergiproduktionen — genom statens vattenfallsverk, som svarar för nära 50 procent av produktionen, och genom Sydkraft och genom en rad kommunala bolag.

Vi har att under de närmaste åren emotse en ökning av konsumtionen med cirka 8 procent om året varför en kontinuerlig utbyggnad av elenergiproduktionen kommer att vara nödvändig. Vi kommer i Sverige på ett tidigt stadium att vara mycket beroende av en utbyggnad av kärnkraften för att kunna klara denna elenergiproduktion. Det beräknas att en tredjedel av elkraften produceras i kärnkraftverk år 1980 och andelen uppskattas år 1985 uppgå till hälften. Kostnaden för denna kärnkraftutbyggnad är stor: ca 15 miljarder kronor fram till år 1980, och ytterligare 15 miljarder för den därpå följande femårsperioden fram till 1985.

Mot denna bakgrund framstår det klart att Sverige på kärnkraftområdet har mycket stora intressen att bevaka såväl ur industripolitisk synpunkt som beträffande försörjningen med kärnbränsle. Det är, såsom framhållits tidigare i debatten, endast några få nationer som har orkat med eller har möjligheter att utveckla kommersiellt konkurrenskraftiga kraftreaktorer. Man kan konstatera att en förutsättning för ett framgångsrikt arbete har varit att staten kunnat anslå tillräckligt stora medel för forsknings- och utvecklingsarbete och att det funnits en elektronisk industri som haft tillräckliga resurser för att ta hand om konstruktionsarbetet. Ur säkerhetssynpunkt är reaktortryckkärlet förmodligen den komponent på vilken de högsta tillverkningskraven måste ställas. Uddcombs verksamhet är här mycket betydelsefull för Sveriges del. Bolaget har nu order på tryckkärl till samtliga beställda svenska reaktorer efter

Ringhals 1 och 2. I mitten av nästa månad levereras det första tryckkärlet till Oskarshamn 2. Man räknar med att leveransen kan ske på den dag som förutsattes vid beställningen år 1969.

Endast några få leverantörer i världen kan tillverka tryckkärl i de dimensioner och de tryck som erfordras för lättvattenreaktorer. Här liksom på många andra områden gäller att den internationella konkurrensen är så hård, att det är svårt att åtminstone i ett introduktionsskede uppnå önskvärd lönsamhet. Den svenska konkurrenssituationen påverkas självfallet av det höga löneläge vi har i förhållande till utlandet. Eftersom kraven på det tekniska utförandet på reaktortryckkärl är utomordentligt höga, måste man räkna med att introduktionskostnaderna blir ganska stora. Det kommer därför att bli nödvändigt att under en relativt lång tid skjuta till extra medel till bolaget.

Hittills har Uddcomb lyckats att förverkliga de primära målen, att kunna leverera en högklassig produkt och att kunna hålla utlovad leveranstid. Beträffande möjligheten att nå ett ekonomiskt tillfredsställande resultat återstår emellertid ett stort arbete. För att Uddcomb skall kunna uppnå en god ekonomi är det nödvändigt att dess unika produktionsapparat kan utnyttjas i så hög grad som möjligt. På kärnkraftsidan lämpar sig verkstaden särskilt väl även för tillverkning av t. ex. värmeväxlare. Men också andra tunga komponenter för t. ex. den kemiska industrin kan där fabriceras.

Uddcomb står nu inför en ny fas i sin utveckling. Omlokaliseringen till Karlskrona kommer att vara helt genomförd i och med att arbetet återupptas efter semestern 1972. I allt väsentligt är då företaget utbyggt både materiellt och personellt för att kunna utvecklas till den tunga verkstadsindustri för bl. a. kärnkraftkomponenter som avsågs då företaget bildades 1969.

Det har sagts tidigare här att resultatutvecklingen, som man först beräknade den, skulle visa ett överskott 1974 på 3 miljoner kronor. Under hösten 1970 - och här upprepar jag vad som har sagts tidigare - gjordes en analys av verksamheten utifrån då kända förutsättningar, varvid ett underskott t. o. m. 1974 på 50 miljoner kronor ansågs vara en sannolik utveckling men att därefter en positiv utveckling kunde väntas. Under våren och sedan vi hade lagt förslaget i propositionen har Uddcomb och Statsföretag gjort en ny, ingående framtidsbedömning, och denna avviker från 1970 års siffror så till vida att det ackumulerade underskottet t. o. m. 1974 nu bedöms till 75 miljoner kronor. Det betyder -- och jag ser det som nödvändigt att anmäla detta till kammaren -- att den beräkning, på vilken vi baserade vår proposition och som redovisade en bedömning av förlusten fram till 1974 på 50 miljoner kronor, nu är passerad och att den nya beräkning som Uddcomb och Statsföretag gjort ligger 25 miljoner kronor högre. Det påverkar i och för sig inte den anhållan som vi har gått till riksdagen med. Statsföretag har självfallet anmält att de kommande förlusterna kommer att täckas genom koncernbidrag på det sätt som herr Svanberg tidigare talat om.

Nu kan man naturligtvis fråga: Vad är förklaringen till att utvecklingen på detta sätt har gått annorlunda än enligt beräkningarna 1970 och som Uddcomb och Statsföretag så sent som i november 1971 anmälde till

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

*Bidrag till
Uddcomb
Sweden AB*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Bidrag till
Uddcomb
Sweden AB*

regeringen? Förklaringen ligger delvis i en svagare konjunktur- och marknadsutveckling än vad som tidigare förutsetts.

På företagets traditionella produktområde har en allmän konjunktur- nedgång ägt rum. Inom verkstadsindustrin både i Sverige och utomlands har därför rätt ett stort överutbud av kapacitet, vilket lett till låg orderingång och pressade priser. Inom kärnkraftsindustrin har en senareläggning av kraftverksutbyggnad ägt rum både i Sverige och utomlands. Det är ju inte obekant att vi i samband med upphandlingen av de nya reaktorverken till Ringhals och Forsmark gjorde en omkastning och senarelade Forsmark för att på det sättet möjliggöra för den svenska industrin - både ASEA-Atom och Uddcomb - att komma in med sina produkter. Det har betytt en senareläggning av ordena.

Vidare har man också anmält att det har skett en kapacitetsuppyggnad av Uddcombs typ i en rad länder, t. ex. Italien, Frankrike, Belgien och Spanien. Dessutom sker upphandling av kärnkraftkomponenter i för Uddcomb möjliga exportländer under stark nationell protektionism, vilket skjutit längre bort i tiden den dag, då en internationell konkurrens kan sägas råda inom kärnkraftutbyggnaden.

Den nu förutsedda ökningen av underskottet t. o. m. 1974 med 25 miljoner kronor kan specificeras på följande sätt.

10 miljoner kronor är konstaterade ytterligare förluster för åren 1969/70 och 1971. I beloppet 10 miljoner kronor ingår då emellertid en extra nedskrivning av pågående arbeten i 1971 års bokslut med 5 miljoner kronor.

Att resultatet hittills blivit sämre än förväntat har ett flertal orsaker såsom att tidigare erfarenhet saknades att lägga till grund vid upprättandet av förkalkyler, störningar i materialleveranserna under 1970 och 1971, lägre sysselsättning, senareläggning av order som jag sade tidigare, större flyttningsstörningar än väntat. Flyttningen från Degerfors till Karlskrona har blivit kostsammare än vad man ursprungligen kunde beräkna. I och för sig är det inte så märkligt att man i det avseendet råkar ut för en felbedömning eller att man räknar i underkant.

15 miljoner kronor avser beräknad resultatförsämring under åren 1972-1974. Man har ansett att det är riktigt att söka göra en så realistisk bedömning som möjligt av det utfall som kan ske i år och under de två följande åren. Den ändrade bedömningen kan huvudsakligen hänföras till för det första utvecklingen av kundpriser och kostnader. Vid tidigare analys har dessa förutsatts balansera varandra. Detta har inte skett under åren 1969-1972 och väntas numera heller inte ske under perioden 1973-1974. För det andra otillräckligt kapacitetsutnyttjande som följd av senareläggning av beställningen för Forsmark 1, som jag talade om tidigare, och den samtida lägkonjunkturen, som omöjliggjorde ersättningsorder. Hela igångsättningsprogrammet i Karlskrona blir därigenom förlängt med ca ett år, vilket betyder extra förluster. För det tredje utebliven orderingång på den traditionella marknaden på grund av lägkonjunkturen.

Även om initialsvårigheterna har starkare än vad som kunde förutses 1969 påverkat resultatet i negativ riktning, kvarstår i allt väsentligt de skäl som låg till grund för bolagets bildande 1969.

Utbyggnaden av kärnkraftproduktionen kommer att realiseras i alla stora industriländer. Det kommer att för Uddcomb finnas en logisk basvolym på den svenska marknaden, och en viss kompletterande export ligger inom räckhåll.

Vad gäller kvalitet och leveranstid har företaget genom sin referensleverans av Oskarshamn 2 bevisat sin förmåga. En förutsatt produktivitetshöjning är möjlig att genomföra i och med att de nya och välutrustade anläggningarna i Karlskrona kan tas i bruk i full omfattning hösten 1972.

Man har därför anledning att göra den bedömningen att sedan vi passerat den femårsperiod om vilken jag nu talar med de förluster som uppstår t. o. m. 1974, så bör man komma in i ett balansläge 1975, och om ingenting alldeles oförutsett inträffar bör verksamheten då ha stabiliserats och bör kunna gå över till lönsamhet.

Men man skall ändå inte – och här återvänder jag egentligen till den skrivning som togs in redan 1969 – bortse från de risker som är förenade med en betydande satsning av Uddcombs slag. Stora förändringar i de premisser med vilka man nu arbetar kan radikalt ändra både kvalitativa och kvantitativa bedömningar av Uddcombs framtida utveckling.

Ärade kammarledamöter, detta är den stora fråga som vi diskuterade när det gällde ASEA-Atom och som vi diskuterar när vi nu är inne på frågan om Uddcomb och som naturligtvis också kan komma in i bilden när vi strax skall behandla ett annat ärende, nämligen eventuellt fortsatta försök vid Ranstad.

Vill vi vara garderade, vill vi söka att inom vårt eget land bygga upp en egen produktion inom ett sådant här stort område? Vi har sagt ja till detta med hänsyn till inte mist vad jag har sagt om elkonsumentens tillväxt, nödvändigheten av den stora satsningen på kärnbränsleområdet. Det är förenat med risker, och det är på något sätt en illustration till den diskussion och det resonemang som fördes av herr Lorentzon och av herr Israelsson, där man talar om sammanblandningen av kapital, samarbete mellan statliga och privata företag. Vad är de vinster som man hämtar in i Uddcomb? De engagerade parterna, staten till hälften, Uddeholm och det amerikanska företaget, har förluster bakom sig, har förluster under de närmaste åren framför sig. De tar gemensamt de risker som ligger i att successivt bygga upp en sådan här verksamhet. Det är ju detta som herrarna på vpk-sidan helt bortser ifrån. Vad man åstadkommer, när man engagerar det amerikanska företaget Combustion i detta vårt Uddcomb, är ju att man får del av det kunnande som ett av de största företagen i världen på detta område har, vilket tillförs den svenska industri som vi här bygger upp. Man skall inte bortse ifrån att vi på det här sättet skapar någonting av en framtidsindustri, en framtida produktion, i vilken vi räknar med att åtskilliga människor skall ha en lönsam sysselsättning.

Jag studsade faktiskt till litet grand när en av talarna från vpk-sidan i en tidigare debatt var uppe och talade om att strukturrationaliseringen inte i och för sig medför någon förbättring eller någon garanti för vår välfärd. Vad är då garantin för vår välfärd om inte möjligheten att länka vår produktion in i de expansiva banorna, i den expansiva industrin?

De delar av vår industriella produktion som vi nu diskuterar,

Torsdagen den
18 maj 1972

Bidrag till

Uddcomb

Sweden AB

ASEA-Atom som vi har diskuterat, Uddcomb som vi nu diskuterar, utgör sådana inslag i den framtida produktionen. Men de är riskfyllda, de kräver en betydande satsning, och vi får finna oss i att då och då raka ut för överraskningar av det slag som jag tyvärr också nu har varit nödsakad att meddela.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Det var ju utomordentligt dystra besked som kammaren har fått av statsrådet här i kväll.

Bedömningen av Uddcombs resultat har alltså förändrats enligt följande serie: för tre år sedan talades det om plus 3 miljoner kronor fram t. o. m. 1974, i propositionen nr 85, som är dagtecknad den 10 mars 1972, talas om en förlust på 50 miljoner kronor, och i dag får vi höra att en mera realistisk prognos går ut på en förlust på 75 miljoner kronor.

Förklaringar kan alltid presteras. En rad sådana finns redan i propositionen, och en ytterligare förklaring har lämnats i dag genom statsrådet under hänvisning till att motsvarande industrier byggts ut på många håll i utlandet och att man i fråga om försäljningen till främmande länder har att räkna med protektionism på detta område.

Varje enskild förklaring är riktig. Detta är vad många andra företag har fått känna på. Den protektionism som utan tvivel växer upp på många håll i världen medför svårigheter för den exporterande industrin — med det höga kostnadsläge vi har här hemma — den amerikanska dollarns nedskrivning har inneburit förskjutningar i konkurrensläget osv.

Det vore för övrigt intressant att höra om förlusten på 75 miljoner kronor är prognostiserad före eller efter det att svenskt näringsliv träffats av den nya börda som den fördubblade löneskatten innebär. Jag föreställer mig att kalkylen har gjorts dessförinnan och att man alltså bör öka förlusten på 75 miljoner kronor med ytterligare ett belopp.

Jag anser mig också nödsakad att anlägga ytterligare en synpunkt. I utskottet hade vi detta ärende under behandling för 14 dagar sedan. Vi hade då att arbeta med ett material byggt på siffror, som inte var relevanta, och såvitt jag förstår kände man inom industridepartementet till detta förhållande. I varje fall har statsrådet inte gjort klart att dessa nya siffror framkommit först efter utskottsbehandlingen. Har jag på den punkten fel, är jag glad. Skulle det nämligen vara förhållandet att man redan när utskottet hade ärendet under behandling hyste misstankar inom departementet om att de 50 miljonerna var en klart missvisande uppgift, är detta mycket beklagligt.

Jag började med att säga att det var ett utomordentligt dystert besked som vi fått i dag. Det finns inte någon möjlighet att sakligt ändra detta, men det understryker ytterligare vad jag sade i ett tidigare inlägg, nämligen att vi i riksdagen i sådana sammanhang har otillräcklig insyn och att det knappast är korrekt att på riksdagen övervältra ett ansvarstagande när vi har denna otillräckliga insyn.

Ansvaret bör ligga kvar hos aktieägarna, alltså hos Statsföretag, och ytterligare medelstillskott bör ske i form av aktieägartillskott och icke i form av statsbidrag. Mot bakgrunden av ökningen av detta redan höga

Torsdagen den
18 maj 1972

*Bidrag till
Uddcomb
Sweden AB*

belopp frågar man sig vidare vilken betydelse de 6 miljonerna i direktbidrag egentligen har. Varför skall man krångla till det hela med dessa 6 miljoner kronor när ändå stora belopp måste hämtas på andra vägar?

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! På onsdagen förra veckan, alltså den 10 maj hade jag och mina medarbetare i industridepartementet besök från Statsföretag och Uddcomb, varvid den nu aktuella redovisningen lämnades. Jag frågade då, om man hade haft tillfälle att lämna näringsutskottet detta nya material. Det hade man inte haft — utredningarna var då just klara, och man ville meddela resultatet. Jag sade att det var lämpligt att vi efterhörde om näringsutskottet hade behandlat denna fråga eller inte. Hade man inte behandlat ärendet, skulle vi självfallet ha sett till att materialet levererats.

Nu har jag fått en promemoria från Statsföretag daterad den 16 maj, och jag har ansett det vara min skyldighet att meddela kammaren innehållet i denna. Den kommer inte att ge regeringen anledning att av riksdagen begära någon ändring av beslutade belopp. Jag har redan tidigare sagt, och det har också deklarerats från Statsföretag, att det självfallet är dess skyldighet att tillsammans med de övriga aktieägarna täcka den mellanskillnad som här uppstår. Jag hoppas att herr Regnéll ändå är klar över att propositionen 85 grundades på den skrivelse från Statsföretag och Uddcomb som inkom till industridepartementet i fjol och som byggde på 1970 års beräkningar. Det är alltså i vår man har gjort de nya beräkningarna.

Det är klart att man kan föra en diskussion om de 6 miljonerna. Regeringen har ansett att det är rimligt att söka minska kostnadsbelastningen på Uddcomb genom att också tillföra ett direkt bidrag. Beträffande motiveringen för beloppet 6 miljoner kronor vill jag säga följande. Det är ett känt faktum att Uddcomb skapades på initiativ av Uddeholmsbolaget. Bolaget hade då anlitat det amerikanska företaget som konsult för att göra en studie av möjligheterna att delta i en sådan här produktion. Studien gav beskedet att anläggningen inte kan ligga inne i landet utan att den nya verksamheten måste förläggas till kusten. I diskussionen förekom då Uddevalla.

Hade företaget kommit att lokaliseras till Uddevalla, så hade vi haft möjligheter att ge ett lokaliseringsstöd. Förfrågningar gjordes också från Uddeholmsbolagets sida — till att börja med i samverkan med det amerikanska företaget. Jag tillhörde då regeringen som inrikesminister, och vi lämnade beskedet att lokaliseringslån kunde påräknas med någonting mellan 5 och 6 miljoner kronor och med räntebefrielse under något år. Det beloppet räknades in i kalkylerna, och vi har därför ansett det rimligt att satsa 6 miljoner kronor i form av ett direkt bidrag. Regeringen har ju tagit en avgörande ståndpunkt i fråga om lokaliseringen av Uddcomb till Karlskrona.

Detta är alltså det huvudsakliga motivet för att 6 miljoner kronor bör lämnas som bidrag.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Bidrag till
Uddcomb
Sweden AB*

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! De besked vi har fått här i dag är väl en illustration till hur liten realitet det ligger i talet om att allmänheten har insyn i de statsägda företagen och har möjlighet att bedöma dem och deras utveckling. För bara någon vecka sedan fick vi i våra fack här i riksdagen en årsredovisning för Statsföretag AB, som är hälftendelägare i Uddcomb Sweden AB. Den som slår upp s. 18 i redovisningen och studerar Uddcomb Sweden AB finner icke en antydning om dessa nya prognoser som presenterades för industridepartementet den 10 maj och som rimligen inte kan ha varit okända för styrelsen i Statsföretag AB — med en av kammarkollegerna, Arne Geijer, som ordförande — när den skrev under förvaltningsberättelsen i april 1972. Denne kammarkollega kan ju inte ha varit okunnig om att näringsutskottet haft att behandla ett ärende av väsentlig vikt för Uddcomb men han har tydligen inte funnit det angeläget att förse utskottet med det verklighetsunderlag som skulle behövas för bedömning av ärendet.

Det är situationen för oss inom riksdagen. Att då gå runt och säga att allmänheten i landet skulle ha någon insyn i de statliga företagen utöver den insyn man kan förvärva sig i annan företagsamhet — det ter sig rätt underligt.

Herr ERICSSON i Ätvidaberg (fp):

Herr talman! I dag har Statsföretag haft bolagsstämma. Riksdagsmännen, de 18 som var utplockade, hade tillfälle att vara med. Frågor kunde ställas i förväg. Folkpartigruppen ställde tio frågor. En av dem löd:

Uddcomb har serverat flera framtidsbedömningar, mera pessimistiska ju mer tiden lidit. Hur ser framtidsbedömningen beträffande försäljningen och vinstutvecklingen ut för den närmaste femårsperioden?

Jag skulle gärna vilja fråga industriministern: Hade det inte varit ett bra tillfälle att vid denna bolagsstämma berätta litet om detta i samband med att man gav svar på frågan?

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag vet ju inte vilket svar man har lämnat på frågan. Jag meddelade Statsföretags ledning, verkställande direktören och Uddcombs ledning att jag självfallet är beredd att redovisa för riksdagen — jag ser det som min skyldighet — de uppgifter som man lämnade till mig den 10 maj. Jag har ingen aning om vilket svar som lämnades på den fråga som ställdes vid bolagsstämman i dag, men om man inte har redovisat det material som jag nu lämnat, kan det ha berott på att man var medveten om att jag i samband med behandlingen av Uddcombärendet hade för avsikt att meddela riksdagens ledamöter detta.

Herr ERICSSON i Ätvidaberg (fp):

Herr talman! Det är väl inte detta som är bolagsstämman för Uddcomb utan det är väl Statsföretags bolagsstämma och det är väl den som skall ha förstahandsinformationer. Det är väl en rimlig begäran att de skulle ha lämnats. Tycker inte industriministern att det vore rimligt att begära det?

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag torde vara medveten om att detta inte är bolagsstämman, och därför har jag ingen aning om vad som svarades på bolagsstämman. Det borde också herr Ericsson i Atvidaberg ha kunnat inse och inte frågat mig om varför man inte lämnade dessa uppgifter. Jag har ingen aning om vad man har sagt som svar.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 a av herrar Regnéll och Clarkson samt 3:o) reservationen nr 1 b av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Regnéll begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Israelsson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 1 mom. 2 antar reservationen nr 1 a av herrar Regnéll och Clarkson röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 1 b av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	55
Nej	—	18
Avstår	—	218

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 1 a av herrar Regnéll och Clarkson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

*Bidrag till
Uddcomb
Sweden AB*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Finansiering av
stirlingprojektet*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	243
Nej	—	34
Avstår	—	16

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Finansiering av stirlingprojektet

Kungl. Maj:t hade (punkten E 2, s. 47—53) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge förenade fabriksverken att solidariskt med Kockums mekaniska verkstads AB teckna borgen för lån i Sveriges investeringsbank AB till KB Unites Stirling (Sweden) AB & Co intill ett belopp av 19 000 000 kronor jämte ränta,

2. till Finansiering av stirlingprojektet på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisa ett investeringsanslag av 5 250 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:1656 av herrar Brundin (m) och Winberg (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen skulle avslå förslaget om anslag till Finansiering av stirlingprojektet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndigade Kungl. Maj:t att medge förenade fabriksverken att solidariskt med Kockums mekaniska verkstads AB teckna borgen för lån i Sveriges investeringsbank AB till KB United Stirling (Sweden) AB & Co intill ett belopp av 19 000 000 kronor jämte ränta,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på motionen 1972:1656 i ifrågavarande del till Finansiering av stirlingprojektet på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisade ett investeringsanslag av 5 250 000 kronor.

Reservation hade avgivits

2. av herrar Regnéll (m) och Clarkson (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1656 i ifrågavarande del skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande investeringsanslag till finansiering av stirlingprojektet.

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade:

Överläggningen rörande denna punkt får omfatta även punkten 4, men yrkanden beträffande sistnämnda punkt framställs sedan densamma föredragits.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! En kritisk bedömning har näringsutskottets ledamöter från moderata samlingspartiet ansett sig ha anledning att göra när Kungl. Maj:t äskar ytterligare anslag för att – om jag får uttrycka det så – hålla stirlingsmotorn i gång. Här är det på den statliga sidan förenade fabriksverken som är partner i projektet. Vi vet att flera svenska företag med stort tekniskt kunnande har avböjt att engagera sig för projektet. Om riksdagen nu beviljar fabriksverken ett investeringsanslag för stirlingsprojektet måste det tolkas som så, att riksdagen anser sig vara kompetent att bedöma projektet på ett riktigare sätt än de tillfrågade industrierna. Är kammarledamöterna beredda att ta ett sådant ansvar? Eller skall vi också här notera, att vi tillhör de oinvigda, som Statsföretag AB talade om när det gällde Uddcomb?

I utskottet har vi haft möjlighet att läsa ytterligare utredningar om detta projekt. Vi har fått en god information den vägen, men vi har inte möjlighet att begagna oss av den informationen i argumenteringen i kammararen. Är det inte under sådana förhållanden riktigare att riksdagen överlåter åt dem som har den fulla insynen att också ta ansvaret för ytterligare investeringar i projektet?

Man kan inte skylla på att medel saknas hos fabriksverken för en sådan investering. Om en stund kommer talmansklubban att befästa ett beslut om att öka förenade fabriksverkens rörliga kredit med 100 miljoner kronor, och av de 100 miljonerna saknas, som departementschefen påpekar, motivering för i varje fall 18 miljoner, kanske för 39 miljoner, som försvarsverken tidigare räknade med skulle levereras in i form av fondräntor men där någon inleverans tydligen inte kommer till stånd på grund av verksamhetens dåliga resultat.

På moderat håll tycker vi att förslaget om denna höjda kredit är synnerligen illa tidsanpassat. Hela verksamheten inom fabriksverken skall ju granskas. I propositionen 85 säger departementschefen att utredningen – som då ännu inte var tillsatt men som nu är det – skall pröva förenligheten med fabriksverkens framtida verksamhetsinriktning av ett fortsatt engagemang i de bolag där fabriksverken engagerat sig utan bemyndigande. Att ställa stora pengar till förfogande innan man vet hur verksamheten skall se ut ter sig föga välbetänkt.

Herr talman! Jag har här pläderat för bifall till de båda reservationerna 2 och 3. Jag ber nu att få yrka bifall till reservationen 2 och förstär att motsvarande yrkande skall framställas beträffande reservationen 3 först när punkten 4 föredragits.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det har inte minst på uppmaning från riksdagen varit en strävan för förenade fabriksverken att söka finna underlag för en civil produktion vilken skulle ersätta den produktion som bortfaller i fråga om försvarsmateriel. Riksdagen har här engagerat sig och sagt till förenade fabriksverken att man borde syssla med detta.

Ett av de projekt som då uppkommit gäller just denna stirlingsmotor som vi här talar om. Förenade fabriksverken har velat vara med tillsammans med andra för att kunna utveckla denna motor. Att ge sig in

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

Finansiering av
stirlingsprojektet

Torsdagen den
18 maj 1972

*Finansiering av
stirlingprojektet*

i ett forsknings- och utvecklingsprojekt av den här omfattningen kostar betydande pengar, såsom vi alla vet. Vi är också medvetna om att varje sådant forskningsprojekt innebär en risk av betydande omfattning.

Nu är det här fråga om huruvida förenade fabriksverken skall fortsätta att vara med i detta utvecklingsprojekt eller om man mycket brådstörtat skall avbryta det, dra sig ur det hela, kanske i ett stadium då man ännu inte kan bedöma om detta är ett misslyckat projekt eller om det är mycket värdefullt. Underlag finns inte för ett sådant bedömmande. Vi finner från utskottets sida att det är all anledning för förenade fabriksverken att fortsätta att vara med i detta projekt till dess att säkra bedömningar finns om huruvida projektet blir ett lyckokast eller någonting som man måste upphöra med. Det ligger liksom i själva förutsättningen för detta arbete. Vi tycker att det är helt naturligt att förenade fabriksverken får fortsätta försöksverksamheten, även om vi från utskottets sida uttalar att vi har full förståelse för att motionärerna anser att fabriksverken bör vara mycket försiktiga med nya engagemang. Jag vill här gärna understryka att mycket stor försiktighet bör iakttas av förenade fabriksverken med varje nytt engagemang, framför allt om det är resurskrävande, i den situation som verket befinner sig i – en utredning är på gång om hur dess framtida verksamhet skall se ut. Men vi har inte funnit att detta projekt är av sådan riskkaraktär att det inte bör fullföljas trots att företaget som sådant bör visa stor försiktighet.

Samma sak gäller ökningen av de rörliga krediterna till förenade fabriksverken. Kungl. Maj:t föreslår en ökning av den disponibla krediten hos riksgäldskontoret från 70 till 170 miljoner kronor. Förenade fabriksverken är just nu föremål för en utredning om företagets status – om det skall vara ett kungligt verk eller ett bolag, om vissa delar av produktionen skall drivas som bolag, osv. – liksom också dess inriktning, som i stor utsträckning måste bli civil. Men att stanna upp inför denna utredning och säga att företaget inte skall ha några ytterligare pengar, det vore ändå ganska tokigt. Det skulle ju innebära att riksdagen menade att det inte finns någon egentlig framtid för förenade fabriksverken, utan att man bör låta dem stå relativt stilla medan utredningen kommer fram med nya resultat. Vi tycker nog att de bör få möjlighet att verka under tiden och att det vore fel att just nu avbryta krediterna. Vi kan peka på att de har fått ett väsentligt utökat engagemang på många områden och har precis samma rörelsekapital som de hade 1964.

Detta gör att vi från utskottets sida vill vara med på att tillstyrka också den kredit det här är fråga om, även om vi är medvetna om – och vill betona för förenade fabriksverken – att all försiktighet bör iakttas med varje utgift i detta sammanhang. Vi tycker inte att situationen är sådan att man liksom i panik bör hindra alla krediter.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets förslag beträffande finansieringen av sterlingprojektet, och jag återkommer beträffande den rörliga krediten.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Clarkson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

*Ökning av rörlig
kredit till förenade
fabriksverken*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 3 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Clarkson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	246
Nej	—	34
Avstår	—	7

Punkten 4

Ökning av rörlig kredit till förenade fabriksverken

(Denna punkt hade debatterats i samband med behandlingen av punkten 3.)

Kungl. Maj:t hade (s. 53–55) föreslagit riksdagen att medge att förenade fabriksverken fick, på sätt Kungl. Maj:t bestämde, disponera en från 70 000 000 kronor till högst 170 000 000 kronor ökad rörlig kredit hos riksgäldskontoret.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:1656 av herrar Brundin (m) och Winberg (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen skulle avslå förslaget om ökad rörlig kredit till förenade fabriksverken.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på motionen 1972:1656 i ifrågavarande del medgav att förenade fabriksverken fick, på sätt Kungl. Maj:t bestämde, disponera en från 70 000 000 kronor till högst 170 000 000 kronor ökad rörlig kredit hos riksgäldskontoret.

Reservation hade avgivits

3. av herrar Regnéll (m) och Clarkson (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

Torsdagen den
18 maj 1972

*Lokaliseringen av
statens provnings-
anstalt, m. m.*

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1656 i ifrågavarande del skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om ökad rörlig kredit till förenade fabriksverken.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Regnéll och Clarkson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Regnéll och Clarkson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	247
Nej	—	34
Avstår	—	6

Punkterna 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Lokaliseringen av statens provningsanstalt, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 38 i anledning av propositionen 1972:54 angående organisationen av officiell provning och kontroll samt officiell metrologisk verksamhet m. m. jämte motion.

I propositionen 1972:54 (industridepartementet) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

1. godkänna av chefen för industridepartementet förordade riktlinjer för organisationen av officiell provnings- och kontrollverksamhet samt officiell metrologisk verksamhet,

2. till Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kronor,

Torsdagen den
18 maj 1972

*Lokaliseringen av
statens provnings-
anstalt, m. m.*

3. till Bidrag till statens provningsanstalt för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 5 900 000 kronor,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1972/73 fastställa taxor för ädelmetallkontroll,
5. till Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 6 018 000 kronor,
6. till Statens provningsanstalt: Utrustning för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor,
7. godkänna vad chefen för industridepartementet förordat angående bestridande av utgifter för om- och tillbyggnad av Svenska institutet för konserveringsforskning.

En av utgångspunkterna för propositionens förslag var riksdagens beslut år 1971 att statens provningsanstalts huvuddel skulle lokaliseras till Borås.

I detta sammanhang behandlades motionen 1972:1578 av herr Brundin m. fl. (m, c, fp, vpk) vari hemställdes att riksdagen med ändring av tidigare beslut skulle anhålla om förnyad utredning och förslag angående lokaliseringssort för statens provningsanstalt.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1578 godkände i propositionen 1972:54 föreslagna riktlinjer för organisationen av officiell provnings- och kontrollverksamhet samt officiell metrologisk verksamhet,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:54 i ifrågavarande del bemyndigade Kungl. Maj:t att för budgetåret 1972/73 fastställa taxor för ädelmetallkontroll,
3. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:54 i ifrågavarande del för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisade
 - a) till Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 1 000 kronor,
 - b) till Bidrag till statens provningsanstalt ett reservationsanslag av 5 900 000 kronor,
 - c) till Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll ett förslagsanslag av 6 018 000 kronor,
 - d) till Statens provningsanstalt: Utrustning ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor,
4. att riksdagen godkände vad i propositionen 1972:54 förordats angående bestridande av utgifter för om- och tillbyggnad av Svenska institutet för konserveringsforskning.

Reservation hade avgivits beträffande lokaliseringen av statens provningsanstalt av herrar Regnéll (m), Andersson i Örebro (fp), Ericsson i Åtvidaberg (fp), Hovhammar (m) och Svensson i Malmö (vpk), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen

- a) med bifall till motionen 1972:1578 skulle upphäva sitt beslut år 1971 angående lokaliseringen av statens provningsanstalt och hos Kungl.

Torsdagen den
18 maj 1972

*Lokaliseringen av
statens provnings-
anstalt, m. m.*

Maj:it anhålla om förnyad utredning och förslag angående lokaliseringsort för provningsanstalten,

b) i övrigt godkände i propositionen 1972:54 föreslagna riktlinjer för organisationen av officiell provnings- och kontrollverksamhet samt officiell metrologisk verksamhet.

Herr ERICSSON i Atvidaberg (fp):

Herr talman! Det har kommit mycken intensitet i utlokaliseringsdebatten i allmänhet, men frågan är om inte just debatten om flyttningen av statens provningsanstalt har varit den mest intensiva, och jag tycker att jag har en viss förståelse för att så har varit fallet.

Innan jag anlägger några synpunkter på utflyttningen av statens provningsanstalt vill jag gärna deklarera att jag icke av princip är motståndare till att man försöker utlokalisera statlig och annan verksamhet från kungliga huvudstaden och kanske också från andra storstäder, så att man på det sättet kan få en bättre spridning från såväl besluts- som sysselsättningssynpunkt. Men jag tror, herr talman, att man måste skilja på verk och verk. När det gäller statens provningsanstalt förefaller politiken att ha kört över förnuftet, och det är naturligtvis skälet till att debatten har blivit så intensiv och att vi nu har en reservation på bordet.

Statens provningsanstalt är ett statligt verk som inte bara belastar kostnadssidan utan som genom sin karaktär av serviceorgan också ger intäkter. Provningsanstaltens expansion avgörs helt av dess kundkrets, och kundkretsen växer om provningsanstalten gör ett bra jobb. Jag vill här notera att statens provningsanstalt är beroende av kvalitén på de människor som gör jobbet, som har vuxit in i jobbet — och det är just kruxet att få detta team att växa in i arbetet. En utflyttning av provningsanstalten betyder att man slår sönder det kapital på vilket anstalten baserar sin verksamhet, nämligen människornas invuxna och sammansvetsade skicklighet. Provningsanstalten har funnit sin största kundkrets i Stockholm, eller rättare sagt i Mälardalsområdet, varvid bör noteras att man på företaget upplever sig själv såsom utgörande ett serviceorgan för den mindre och medelstora industrin. Och det är väl ändå inte möjligt att tro, att om provningsanstalten flyttar, så flyttar kundkretsen med. Just detta speciella förhållande att statens provningsanstalt har vuxit ihop med sin kundkrets gör att man borde tänka sig för flera gånger, innan man kastar ut verket från Stockholm.

Provningsanstalten består av en administrativ kärna och ett filialsystem. Kärnans uppgift är — förutom att administrera verksamheten — att hålla den viktiga och nödvändiga kontakten med andra verk, inte minst då med det blivande konsumentverket. Provningsanstalten kan mycket väl tillgodose kraven på utlokalisering när det gäller filialdelarna, men jag tycker det är litet obetänksamt, inte minst från ekonomisk synpunkt, att flytta på kärnan och dessutom göra det just nu. Vi upplever nämligen nu, inte minst inom den mekaniska verkstadsindustrin — som är en stor kund till provningsanstalten — en intensiv produktutvecklingsperiod, där produkter skapas, föds, lever och dör inom loppet av mycket korta tidsrymder än tidigare. Det här betyder att helt andra krav ställs inte bara på utveckling och produktion utan kanske framför allt på

kontroll och testning av produkten. Man kunde därför knappast ha valt en olyckligare tidpunkt att komma med förslaget om SP:s utlokalisering än just nu. Vad den organisationen i dag behöver är uppbackning, stöd och arbetsråd, inte bara för sin egen skull utan för de många som utnyttjar provningsanstaltens tjänster.

När vi hade näringsutskottshearing i denna fråga nämndes det bl. a. att provningsanstalten mer eller mindre varit på väg åt något håll i tio år. Sådant ger inte den arbetsro som behövs.

En annan sak: Om man nu tvingas utlokalisera provningsanstalten, är då Borås, som ligger en timmes väg från Chalmers, den lyckligaste lösningen? Vore inte någon ort mitt emellan Göteborg och Stockholm vettigare, och då en ort där man har teknisk förankring?

Herr talman! Det skulle finnas mycket mer att tillägga, men jag har velat begänsa mig till att anföra några speciella synpunkter som jag anser väger tungt i vågskålen till förmån för reservationen, där det hemställs att ärendet skall återförvisas till ny bedömning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! I det utlokaliseringsbeslut som riksdagen förra året fattade ingick utflyttning av statens provningsanstalt till Borås. Jag skulle vilja beteckna det som ett olycksfall i arbetet. I statsverkspropositionen, som lades fram i januari förra året, uttalade departementschefen bl. a.: "Av stor betydelse för anstaltens möjligheter att anpassa sig till marknaden är också frågan om dess lokalisering. — — — Beträffande den definitiva karaktären och storleken av provningsanstaltens centrala del eller dess lokalisering är jag nu inte beredd att ta ställning." Två månader senare kom propositionen om utflyttningen från Stockholm av en rad verk, däribland också provningsanstalten. Två månader efter presentationen av statsverkspropositionen var man alltså beredd att ta den ställning man inte var beredd att ta i januari.

Utskottet säger i det ärende vi just nu behandlar: "Riksdagens beslut förra året om SP:s lokalisering grundades på ingående överväganden." Herr talman! Jag tror inte att man i utskottet ställer särdeles stora krav på "ingående överväganden" när man betecknar vad som föregick beslutet om utflyttningen av statens provningsanstalt som just "ingående överväganden". Det fanns inget utredningsmaterial om en förflyttning till Borås. Verksamheten var inte analyserad, och man hade inte tagit reda på hur den skulle påverkas av denna omlokalisering. Den enda utredning som fanns var en utredning som gjordes 1969 om förflyttning av anstalten till Studsvik. Resultatet av denna utredning och remissbehandlingen talade emot en flyttning av statens provningsanstalt till Studsvik, varför frågan föll. Utskottet är nu mycket hövligt i sin skrivning och citerar möjligen av den anledningen några rader av förra årets utlokaliseringsproposition, där man säger att Borås kan "erbjuda SP en mångsidig industriell och teknisk miljö inom rimliga rese- och transportavstånd". Av detta måste man väl dra slutsatsen att utskottet menar att avståndet mellan Borås och Göteborg skall betraktas som rimligt i alla de avseenden som här är relevanta. Studsviksalternativet föll framför allt därför att

Torsdagen den
18 maj 1972

*Lokaliseringen av
statens provnings-
anstalt, m. m.*

avståndet mellan Stockholm och Studsvik ansågs vara för stort. Det är ungefär samma restid som mellan Borås och Göteborg.

Här har utskottet försatt sig i en egendomlig situation. Vare sig utskottet anser att det är ett rimligt avstånd mellan Borås och Göteborg eller man inte anser det, hamnar man i ett felaktigt beslut. Avståndet var inte rimligt när det gällde Studsvik, varför frågan fick falla efter noggrann prövning. Men skulle ändå utskottet anse att avståndet är rimligt, måste det innebära att Borås hör till Storgöteborgsregionen. Man flyttar alltså en verksamhet från en storstadsregion till en annan, och det var kanske inte det som var meningen med utlokaliseringen.

Det är också att märka att statens provningsanstalt successivt har byggt upp ett filialnät över landet som är starkt marknadsanpassat, dvs. på åtta orter runt om i landet har man startat filialer och bedriver där provningsverksamhet som är anpassad till de behov, som näringslivet på respektive ort har dokumenterat.

Herr Ericsson i Ätvidaberg nämnde att statens provningsanstalt i mycket stor utsträckning täcker sina kostnader med inkomster genom avgifter på de uppdrag man utför. Två tredjedelar av omslutningen täcks genom uppdragsavgifter. I statsverkspropositionerna från de senaste åren kan man se hur departementschefen år efter år manar till ännu högre kostnadstäckningsgrad genom effektivare marknadsföring, höjda uppdragsavgifter etc. Det sägs t. o. m. någon gång att även kostnaderna för den forskning som anstalten är ålagd att utföra bör slås ut på respektive uppdrag och belasta just dessa.

Hur ser nu den marknad ut som man skall sälja effektivare på? Två tredjedelar av alla uppdragsgivare finns i Storstockholm och Mälardalen. En enhällig expertis, inte bara inom statens provningsanstalt utan bland uppdragsgivarna, anser att det är helt otänkbart för en betydande del av dessa uppdrag att följa med anstalten till Borås. För den här verksamheten krävs det en geografisk närhet mellan anstalten och uppdragsgivarna. Det kan vara svårt att göra en bedömning av hur mycket som sannolikt faller bort av de utredningsuppdrag som provningsanstalten nu har, och man kan naturligtvis ha olika meningar om det. Men det har bl. a. gjorts den bedömningen att ungefär hälften av uppdragen sannolikt bortfaller. Om man nu har ställt kravet på kostnadstäckning mycket högt, ja, då måste det här innebära att antingen skall provningsanstalten på den nya orten kunna skaffa substitut för bortfallna uppdrag eller också måste staten ta ett större ansvar för kostnadstäckningen – ytterligare anslag på så där 5 miljoner kronor om året. Men det har man inte sagt någonting om.

Det är också på det sättet att just marknaden i Västsverige torde vara särdeles svår att erövra. Får jag erinra om att provningsanstalten på eget initiativ har prövat tanken att utvidga den filial som finns i Borås, men efter en noggrann prövning har den funnit att det inte finns marknad härför, därför att Chalmers provningsanstalt, vars verksamhet är marknadsanpassad till i första hand den västsvenska industrin, täcker det behov som där finns. Man skall alltså genom den här förflyttningen åstadkomma en överkapacitet på det här tekniskt besvärliga provningsområdet i Västsverige, och någon utlokaliseringseffekt att tala om från

Torsdagen den
18 maj 1972

*Lokaliseringen av
statens provnings-
anstalt, m. m.*

Stockholm kommer det ju inte att få, därför att de uppdrag som sannolikt faller bort när man flyttar anstalten måste tas om hand av andra existerande provningsinstitut i Storstockholm, och så kommer det naturligtvis att gå. Det är nämligen en väsentlig skillnad mellan provningsanstaltens situation på marknaden och situationen för en hel del andra av de verk som har föreslagits bli utflyttade, nämligen den att provningsanstalten inte har någon monopolställning utan konkurrerar både med andra statliga institutioner och med privata företag på området.

Därför är det, enligt min mening ett ganska hårt slag mot dem som engagerat arbetat inom statens provningsanstalt att på ett så betydelsefullt sätt undanröja möjligheterna för en fortsatt expansion och i stället erbjuda en omlokalisering, som sannolikt måste innebära en nedbantning av verksamheten och därmed en minskad trygghet för den personal som är anställd vid provningsanstalten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar Wijkman (m) och Ullsten (fp).

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! I den här frågan har det framförts ett förslag om att man skulle ändra det beslut som riksdagen fattade 1971 angående utlokalisering av statens provningsanstalt till Borås. Under tiden har det hänt en del. Det har bedrivits en kampanj för att man skulle riva upp detta beslut, och motioner härom har lagts fram. Vid utskottets betänkande har fogats en reservation som går ut på att få till stånd en omprövning av beslutet om förläggningsort — möjligen någon annan ort utanför Stockholm än Borås.

Det är ganska självklart att det vid sådan här utlokalisering i allmänhet har funnits motstånd bland personalen mot att flytta från huvudstaden till landsorten, som man brukar säga. Det förhållandet har observerats nästan över hela världen. Det har varit aktuellt när det gällt utlokaliseringar från London, Paris och andra storstäder.

Jag har funderat på den här frågan, och ett av skälen till att jag har biträtt utskottsmajoriteten här är att jag inte kan finna att statens provningsanstalt har särskilt stora kontakter med den centrala administrationen, kanslihuset osv. Provningsanstaltens arbete bedrivs på annat sätt. Provningsanstalten har kunder som den utför sina tjänster åt, och utlokalisering skulle således vara ganska enkel i det avseendet. Det behövs inga kontakter rent administrativt.

Det har anförts att provningsanstalten har sina flesta uppdrag i Stockholm. Kan det inte tänkas att det förhållandet kan förändras? Det har faktiskt förmärkts en tendens i storstaden till en viss tillbakagång. I ett anförande av en riksdagsledamot under en debatt tidigare i veckan har vi hört att man räknar med en minskning av antalet industriarbetare med ca 15 000 under de närmaste åren. Denna prognos, som visar på en minskad aktivitet i Stockholm på olika områden, kan tyda på att en större räjong i landet skulle kunna utgöra underlag för provningsanstaltens arbete.

Om det vore riktigt som herr Brundin sade i sitt anförande nyss skulle

Torsdagen den
18 maj 1972

*Lokaliseringen av
statens provnings-
anstalt, m. m.*

det betyda att riksdagen i fjol inte visste vad den gjorde när den enhälligt fattade beslut om en utflyttning till Borås. Herr Brundin talade om var Borås ligger, var Göteborg ligger och hur långt det är mellan Göteborg och Borås. Var det inte lika långt mellan Borås och Göteborg i fjol, 1971, som det är i år, 1972? Det förefaller egendomligt att de som nu är emot denna flyttning förra året helt missade den här frågan och de mycket allvarliga aspekter som de i år tar upp. En relativt stor avdelning av provningsanstalten skall, som utskottet anfört, vara kvar i Stockholm och betjäna kunderna här.

En del av personalen har hotat med att de inte ämnar flytta med, men det resonemanget förs väl vanligen inom alla institutioner som skall flyttas ut. Provningsanstalten har också tillfrågats huruvida det kunde tänkas att man skulle få ökade hyggnadskostnader vid en flyttning till Borås. Svaret blev att man, även om provningsanstalten skulle vara kvar i Stockholm, skulle vara tvungen att bygga nya lokaler. På den punkten skulle det alltså inte finnas några pengar att spara i form av investeringar som man kunde slippa ifrån om man stannade i Stockholm.

Enligt herr Brundins anförande skulle provningsanstalten fungera ungefär som ett vanligt privat företag. Anstalten borde ligga i närheten av de kunder som den arbetat in och hade kontakter med. Men man kan väl ändå inte betrakta provningsanstalten som ett vanligt företag. Kan det inte tänkas att den mycket stora aktivitet som provningsanstalten haft runt Stockholm kan spridas över landet och att anstalten kan få nya kunder på annat håll?

Jag vill här nämna den minskade aktivitet som man räknar med inom hyggnadsbranschen när det gäller offentliga byggnader här i Stockholm. Den 26 april tog jag del av ett uttalande som publicerades av skolborgarrådet Hallerby. Han sade att åren 1962 och 1963 hade Stockholms kommun 80 000 elever i grundskolan. Elevantalet har sedan sjunkit undan för undan, så att man räknar med att 1980 ha 47 000 elever i grundskolan. Fram till 1980 kommer klasserna att minska med inte mindre än 990 klassavdelningar. Jag vet inte vad en sådan nedåtgående tendens kan betyda för provningsanstalten när det gäller tjänster åt de företag anstalten har som kunder. Jag har bara noterat denna tendens.

Vid mitt ställningstagande har jag funnit att det inte sedan 1971 har inträffat någonting som kunnat förändra min inställning. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BRUNDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara kort säga till herr Börjesson i Glömminge att uppgiften att antalet industriarbetare minskar med 15 000 i Storstockholmsområdet under en viss period är fullständigt utan mening i detta sammanhang. Vad som är betydelsefullt är i stället vilken produktionsomfattning man har, och den förutsättes inte svikta.

Herr Börjesson sade vidare att enligt mitt anförande skulle riksdagen i fjol ha fattat ett beslut, okunnig om innebörden i beslutet. Det är alldeles riktigt, herr Börjesson. Det är precis vad riksdagen gjorde, därför att alla de sakuppgifter som jag lämnade i mitt första inlägg kände inte riksdagen

eller herr Börjesson till, när beslutet fattades i fjol. Det finns ännu i dag inte någon som helst utredning om konsekvenserna av en förflyttning till Borås utöver den som gjorts av personalen vid provningsanstalten.

Det är klart att det är lika långt mellan Göteborg och Borås i år som det var i fjol. Jag kan för tydlighets skull säga att det är lika långt mellan Göteborg och Borås som mellan Borås och Göteborg.

Sedan sade herr Börjesson att man inte kan tala om provningsanstalten som ett vanligt företag. Det är just precis vad man kan. Enda skillnaden är att för viss forskningsverksamhet får anstalten budgettäckning av statsmedel.

Jag skall läsa upp några rader ur statsverkspropositionen 1970, där det först talas om det underskott som verksamheten ger och som alltså måste täckas med statsmedel. Där säger departementschefen: "Jag finner det angeläget att denna utveckling bryts. Anstalten bör därför snarast vidta åtgärder för att omdisponera tillgängliga resurser från verksamheter med låg kostnadstäckning till ekonomiskt bärkraftiga områden. En rättvisande fördelning av kostnaderna för verksamheten på resp. uppdragsgivare bör eftersträvas."

Det är precis de krav som vi också måste ställa på ett vanligt företag!

Herr ERICSSON i Atvidaberg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att det här ämnet togs upp den 26 maj i fjol när propositionen 29 behandlades. Det gällde 30–40 utlokaliseringsalternativ. Nu var jag själv borta vid det tillfället, men jag erkänner gärna att jag säkerligen inte på grundval av vad man då visste hade tagit upp någonting speciellt. Men det var kanske inte så underligt, därför att vid det tillfället var det även svårt att få besked från provningsanstalten. Man tillsatte i den vevan en ny verkschef, man tillsatte en ny kanslichef – platsen var vakant – och dessutom hade SACO-konflikten, som slutade i mitten på mars, medfört att man låg efter med en hel del arbete. Även om riksdagsmännen hade velat, hade det inte gått att få fram den information som i dag finns.

Jag tycker att herr Börjesson i Glömminge gör det lätt för sig när han beskriver provningsanstaltens arbetsrutiner som om den arbetade som en sluten enhet och arbetade med någon motpart. Så går det inte till, herr Börjesson. Provningsanstalten är som spindeln i ett nät, och petar man bort spindeln så ramlar nätet ihop.

Vid exempelvis utprovning av akustiska provningsmetoder samarbetar man med andra institut. Utöver just de företag man arbetar åt, kopplar man in t. ex. Karolinska sjukhuset för att klara ut mänskliga beteende- och reaktionsmönster. Man är liksom en katalysator som kopplar ihop olika instituts kunskaper på ett visst område.

Detsamma gäller de företag som provningsanstalten arbetar åt. Dessa företag har ofta ersatt sin egen kontrollfunktion med att få service från provningsanstalten. Det är inte så enkelt att flytta bort en institution som har sådana uppgifter. Den personal som man vill flytta till Borås flyttar dessutom inte, därför att den nu känner för stor osäkerhet.

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

*Lokaliseringen av
statens provnings-
anstalt, m. m.*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Lokaliseringen av
statens provnings-
anstalt, m. m.*

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Som framgår av den proposition vi nu behandlar föreslås administrativa åtgärder beträffande organisationen av sådan provnings- och kontrollverksamhet samt metrologisk verksamhet som av olika skäl bör bedrivas eller övervakas av statliga organ.

Syftet med åtgärderna är att fastställa ansvarsförhållandena på dessa områden och att samordna tillgängliga resurser, så att de utnyttjas effektivt samtidigt som verksamheten bedrivs opartiskt. Statens provningsanstalt föreslås den 1 juli 1972 bli central förvaltningsmyndighet för officiell provning och kontroll samt metrologisk verksamhet. Anstalten bör organisera verksamheten så att redan etablerade resurser utnyttjas i första hand.

Två rådgivande organ föreslås bli inrättade, nämligen ett råd för provning och kontroll samt ett råd för metrologi, vilka skall biträda provningsanstalten i frågor inom sina kompetensområden. Förslag redovisas till inordning i provningsanstaltens organisation av verksamhet som överföres från mynt- och justeringsverket enligt tidigare beslut av statsmakterna.

Vidare behandlas i propositionen frågan om att överföra Chalmers provningsanstalt i Göteborg i statens ägo och inlemma den i provningsanstaltens organisation.

För provningsanstaltens verksamhet föreslås för budgetåret 1972/73 ett anslag på totalt 13 319 000 kronor. Slutligen föreslås om- och tillbyggnad av Svenska institutet för konserveringsforskning i Göteborg till en kostnad av 4,6 miljoner kronor.

Den propositionen har ju, som framgått av vad som anförts av tidigare talare, föranlett en fyrpartimotion, i vilken krävs en omprövning av SP:s lokalisering med hänvisning till marknadsförhållandena och till de företagsekonomiska krav som ställs på SP. Propositionens innehåll i övrigt behandlas inte alls i motionen. Slutsatsen i motionen är att SP bör stanna i Storstockholmsområdet, där det inom regionen finns orter som är underförsörjda på arbetsplatser. Motionärerna föreslår därför en förnyad utredning om lokaliseringsort för SP.

Utskottsmajoriteten har icke ansett att motionärernas yrkande bör tillstyrkas. En av utgångspunkterna för propositionens förslag är riksdagens under år 1971 fattade beslut att SP:s huvuddel skall lokaliseras till Borås. Som framgår av utskottsbetänkandet var det beslut som fattades förra året om SP:s lokalisering välgrundat. Beslutet var dessutom praktiskt taget enhälligt.

Utskottet erinrar om att en relativt stor enhet av uppdragsverksamheten förutsätts bli kvar i Stockholm vid SP:s utflyttning. Vid den utflyttning som skall äga rum, vilken beräknas ske först 1976, avses ju, vilket tydligen herr Brundin glömmer, att en filial skall finnas kvar med ca 70 anställda i Stockholm, och utökning kommer säkerligen där att ske efter hand.

Lokaliseringseffekten av att SP:s myndighetsverksamhet, dess forsknings- och utvecklingsverksamhet och därtill en stor del av uppdragsverksamheten flyttas till Borås anser vi inom utskottsmajoriteten mycket betydelsefull. I likhet med departementschefen erinrar också utskottet

om att Borås kan erbjuda SP en mångsidig industriell och teknisk miljö inom rimliga rese- och transportavstånd. Jag vidhåller detta trots herr Brundins yttrande. Borås bör få tillskott av statlig verksamhet med hänsyn till det ensidiga näringslivet och de strukturella problem som textil- och konfektionsindustrin har.

Utskottet har utgått från att en lämplig samordning mellan SP:s och Chalmers provningsanstalt och dess verksamhet skall komma till stånd.

För utskottsmajoriteten har de regionalpolitiska skälen varit till stor del avgörande för vårt ställningstagande vid valet av lokaliseringsort. De sysselsättningsskapande åtgärderna har sådan betydelse för Boråsregionen att de bör beaktas. Visst kan man som motionärerna diskutera valet av lokaliseringsort, men för oss har valet av Borås inte varit svårt.

De farhågor som motionärerna framhåller gällande verksamheten och de ekonomiska konsekvenserna har tagits upp av departementschefen i propositionen 54, och jag ber att få citera några rader ur den. Departementschefen säger i denna: "Jag har vid min bedömning av SP:s framtida verksamhet utgått från att kontinuiteten i verksamheten skall säkerställas och att i framtiden åtgärder skall vidtas syftande till att bibehålla verksamheten på i huvudsak nuvarande nivå. En sådan åtgärd kan vara att pröva hur stor del av det nedlagda utrustningskapitalet som skall omfattas av förräntningskrav."

Utskottsmajoriteten finner icke skäl att följa motionärernas krav om en omprövning av tidigare fattat beslut att förlägga SP:s huvuddel till Borås. De farhågor som framhålles anser vi vara alltför starkt uppskruvade. Som jag tidigare har framhållit tror vi på lämpligheten av lokaliseringen till Borås och anser denna ur sysselsättningssynpunkt väl motiverad.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag samt avslag på motionen 1578.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag vill först och främst till herr Andersson i Storfors säga att det inte alls rädde en fullständig enighet vid riksdagens beslut om utflyttningen. Det är ett felaktigt påstående. Jag medger gärna att det förelåg en ganska massiv majoritet för beslutet, men det fanns ledamöter som gick emot hela utflyttningspropositionen.

Men sedan sade herr Andersson något ganska intressant, som väl egentligen borde föranleda en diskussion inte så mycket mellan herr Andersson och mig som mellan herr Andersson och departementschefen. I propositionen 29 år 1971 sägs det nämligen att Borås kan erbjuda en mångsidig industriell och teknisk miljö osv. Men nu säger herr Andersson i Storfors att ett av motiven för att man flyttar SP är att Borås har ett så *ensidigt* näringsliv. Herr Andersson i Storfors använde alltså för att motivera sitt ställningstagande ett argument som talar *mot* flyttning till Borås.

Det måste brista i kommunikationerna på något vis inom det socialdemokratiska partiet. Ni måste väl ena er om vilka argument som talar för och vilka som talar emot. Det är nämligen så, herr Andersson, att ensidigheten i näringslivet i Sjuhäradsbygden, som i och för sig är

beklaglig, är ett av skälen till att man icke borde ha valt Borås som lokaliseringsort.

Observera också att reservationen icke syftar till att låta provningsanstalten vara kvar på den plats och i de lokaler den i dag har utan till att man skall göra en allsidig ny utredning beträffande lämplig lokalisering av provningsanstalten, dock icke till Borås.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Jag vill gärna säga till herr Brundin att bakgrunden till diskussionerna om SP:s förläggande till Studsvik och motivet till att delegationen föreslog detta i huvudsak var de samordningsvinster som skulle uppkomma vid en lokalisering tillsammans med AB Atomenergi. Departementschefen ansåg då icke att dessa vinster var större än att de regionalpolitiska skälen borde övervägas vid valet av lokaliseringsort för provningsanstalten.

Jag är medveten om att det finns ett stort antal orter som ur lokalsynvinkel har behov och intresse av att få statlig verksamhet. Att Borås har ett sådant behov kan vi aldrig förneka. Borås uppfyller också de krav som man ställer på en lokaliseringsort. Det skall vara en stor ort, ett storstadsalternativ med låt oss säga 100 000 invånare inom en 3-milsradie. Den skall ligga utanför de tre storstädernas influensområden, och det är två krav som Borås uppfyller. Därutöver har kommunen sina speciella svårigheter med ett relativt ensidigt näringsliv som jag nämnt förut och de väl kända problemen på TEKO-sidan. Borås uppfyller även de krav som vi i dag ställer på kommunikationerna.

Jag vidhåller därför, herr Brundin, att Borås är en lämplig ort i det här avseendet och yrkar återigen, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Jag blev litet förbryllad, när jag hörde herr Brundin säga att beslutet i fjol inte var enhälligt. Men det står i årets utskottsbetänkande, som är grundat på de handlingar som förefanns i fjol, att det var enhälligt. Det bestrids inte heller i reservationen. Jag kan inte förstå att man här i riksdagen kan säga att det var oenighet om ett ärende förra året, när vi inte känner till att någon sådan oenighet förelåg. Kanske var det någon enskild ledamot som hade en annan tanke, men inte uttalade den -- det brukar man inte räkna som delade meningar.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag skall bara be att få upplysa herr Börjesson i Glömminge om att det inte är i utskotten man fattar beslut på riksdagens vägnar, utan det är här i kammaren som besluten fattas. Här var icke beslutet enhälligt: 27 ledamöter röstade för avslag på hela propositionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra proposi-

tionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ericsson i Åtvidaberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 38 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ericsson i Åtvidaberg begärde rösträkning verställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	184
Nej	-	80
Avstår	-	21

Punkterna 2--4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 5 Sveriges försörjning med kärnbränsle

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 39 i anledning av propositionen 1972:57 angående Sveriges försörjning med kärnbränsle jämte motioner.

I propositionen 1972:57 (industridepartementet) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen förordade allmänna riktlinjerna för verksamheten på kärnbränsleförsörjningens område,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna dels konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk, Sydsvenska kraftaktiebolaget och Oskarshamnsverkets kraftgrupp aktiebolag om bildande av ett aktiebolag med uppgift att främja landets försörjning med kärnbränsle, dels överenskommelser om smärre ändringar i och tillägg till avtalet,

3. medge att medel fick tas i anspråk från investeringsanslaget Kraftstationer m. m. för teckning av aktier i det under 2 avsedda aktiebolaget,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i propositionen godkänna avtal mellan Aktiebolaget Atomenergi, statens vattenfallsverk och eventuella ytterligare intressenter om utvecklingsarbete rörande utvinning av uran,

5. till Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats
motionen 1972:1684 av herr Signell m. fl. (s),

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

*Sveriges försörj-
ning med
kärnbränsle*

motionen 1972:1686 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts samt

motionen 1972:1687 av herr Pettersson i Kvänum m. fl. (c, fp, m) vari hemställt att riksdagen vid behandlingen av proposition 1972:57 skulle besluta

1. att utvecklingsarbetet rörande utvinning av uran i Ranstad skulle ha den av AB Atomenergi föreslagna omfattningen och inriktningen i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att till Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran för budgetåret 1972/73 anvisa ett med 1 500 000 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag förhöjt reservationsanslag av 7 500 000 kronor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de i propositionen 1972:57 förordade allmänna riktlinjerna för verksamheten på kärnbränsleförsörjningens område,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:57 i ifrågavarande del bemyndigade Kungl. Maj:t att godkänna dels konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk, Sydsvenska kraftaktiebolaget och Oskarshamnsverkets kraftgrupp aktiebolag om bildande av ett aktiebolag med uppgift att främja landets försörjning med kärnbränsle, dels överenskommelser om smärre ändringar i och tillägg till avtalet,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:57 i ifrågavarande del medgav att medel fick tas i anspråk från investeringsanslaget Kraftstationer m. m. för teckning av aktier i det under 2 avsedda aktiebolaget,

4. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1687 punkten 1 bemyndigade Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i propositionen 1972:57 godkänna avtal mellan Aktiebolaget Atomenergi, statens vattenfallsverk och eventuella ytterligare intressenter om utvecklingsarbete rörande utvinning av uran,

5. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:57 i vad avsåg medelstilldelningen och med avslag på motionen 1972:1687 punkten 2 till Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1684 angående lokalisering av ersättningsindustri till Ranstad,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1686 angående tidigareläggning av beslut rörande exploatering i Ranstad m. m.

Reservation hade avgivits beträffande tidigareläggning av beslut rörande exploatering i Ranstad av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1686 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om tidigareläggning av beslut rörande exploatering i Ranstad.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Börjesson i Glömminge och Gustafsson i Säfte samt fru Hambræus (samtliga c).

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

*Sveriges försörj-
ning med
kärnbränsle*

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Beträffande det ekonomiskt försvarliga i att bygga ut Ranstad är sakkunniga oense. Det behövs därför fortsatta utredningar. På moderat håll är vi införstådda med detta. Vi kräver en noggrannare uppföljning och en snabbare rapportering än vad propositionen räknar med. Det är stora värden som står på spel både för bygden, för de anställda och för landets skattebetalare. Den dåliga information som just demonstrerats i Uddcombärendet borde ge anledning till att stödja ett sådant krav och inte acceptera majoritetens ointresserade och oengagerade uttalande att det är osannolikt att endast ett års utvecklingsarbete skulle kunna ge bedömningsunderlag. När kursen är vansklig måste det vara bättre med en tidig kontroll och eventuellt en kontrollstation för mycket än en för litet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr PETTERSSON i Kvänum (c):

Herr talman! Arbetet i Ranstad har under de senaste åren bedrivits i syfte att klarlägga förutsättningarna för den framtida utvinningen av uran, och det gäller inte minst att bilda sig en uppfattning om när uran skall utvinnas i stor skala.

Det har därvid visat sig att det föreligger tekniska förutsättningar att starta en produktion som kan tillgodose stora delar av det svenska uranbehovet. Sannolikt finns det också vissa möjligheter att sänka produktionskostnaderna bl. a. genom en samtidig utvinning av andra ämnen. Denna brytning beräknas kunna bli ekonomiskt konkurrenskraftig under 1980-talet.

Aktiebolaget Atomenergi har i sitt förslag till fortsatt utvecklingsarbete under ytterligare en treårsperiod ansett att den fortsatta verksamheten i första hand bör koncentreras på att utvärdera olika möjligheter att sänka produktionskostnaderna och att göra vissa miljöundersökningar. Detta arbete, som är tänkt att bedrivas i samarbete med statens vattenfallsverk, har kostnadsberäknats till en sammanlagd summa av 24,5 miljoner kronor. Vattenfallsverket har förklarat sig berett att tillskjuta tio miljoner kronor av denna summa. Eventuellt kan man också räkna med att vissa gruvföretag kommer att medverka i ett sådant utvecklingsprogram.

Atomenergis förslag har emellertid inte helt tillmötesgåtts i propositionen, och utskottet har stannat vid Kungl. Maj:ts förslag. Det innebär att verksamheten vid Ranstad måste inskränkas ytterligare jämfört med det av Atomenergi uppdragna programmet. Bidraget över budgeten föreslås sålunda bli sammanlagt 10 miljoner kronor, dvs. samma belopp som vattenfallsverket kommer att tillskjuta. Departementschefen förutsätter vidare att ett eventuellt beslut om en kommersiellt betingad exploatering skall kunna fattas före den 1 januari 1975. Visar det sig å andra sidan att detta inte går menar statsrådet att verksamheten i Ranstad helt skall avvecklas. Möjligheter skall dock finnas att återuppta

Torsdagen den
18 maj 1972

*Sveriges försörj-
ning med
kärnbränsle*

verksamheten senare.

Det finns anledning att tro att man skall kunna klara den komplicerade produktionstekniska processen att utvinna uran, men vid sidan om denna produktion räknar man med att också kunna få fram andra värdefulla ämnen så att lönsamheten vid Ranstad därmed skulle förbättras.

I ett remissutlåtande från överstyrelsen för ekonomiskt försvar pekar man på att det från beredskapssynpunkt vore värdefullt om man kunde utvinna vissa legeringsmetaller i samband med uranproduktionen. Överstyrelsen framhåller vidare att marknadsstörningar av många skäl kan uppstå och att man skall försöka slå vakt om det tekniska kunnande och den erfarenhet som finns hos den nuvarande personalen och inte utan vidare skingra denna. Ranstad har i dag en personalstyrka på 115 personer. Enligt det förslag som nu föreligger skulle personalen minskas med 55 personer; cirka hälften av den nuvarande personalen vid Ranstad skulle således försvinna.

Det vilar ett stort ansvar på beslutsfattarna den gång slutgiltig ställning skall tas till frågan om Ranstad. Ett utvecklingsarbete under ytterligare en treårsperiod är nödvändigt för att klarlägga produktions- och lönsamhetsaspekterna. Men man får inte glömma bort att omfattande miljöstudier också måste företas. Vi vet att det ännu finns olösta miljö- och landskapsvårdsproblem vid uranframställning i stor skala vid Ranstad. Dessa problem måste lösas på ett fullt betryggande sätt med en bred marginal av säkerhet.

Vi har i en motion nr 1687 pekat på några av dessa saker som påverkar frågans bedömning i dag. Det föreligger enligt vår uppfattning uppenbara risker för att en nedskärning av medelstilldelningen jämfört med Atomenergis förslag kommer att inverka mycket menligt på det fortsatta arbetet i Ranstad. Värdet av utvecklingsarbetet kommer att väsentligt reduceras, om resurser inte står till förfogande i den utsträckning som förutsatts.

Vi har tyckt oss ha fullgoda motiv för vårt yrkande i motionen att utvecklingsarbetet rörande utvinningen av uran vid Ranstad skall ha den av AB Atomenergi föreslagna omfattningen och inriktningen. Detta förutsätter att för budgetåret 1972/73 anvisas ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1,5 miljoner kronor förhöjt reservationsanslag.

Vi är kanske en aning förvånade över att näringsutskottet vid sin behandling av propositionen och motionerna i mycket ringa grad har beaktat de synpunkter som vi har fört fram i vår motion, inte minst när det gäller att det måste till stora resurser för att klara av miljöfrågorna och landskapsvården vid Ranstad.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till motionen 1687.

I detta anförande instämde herrar Börjesson i Falköping (c) och Hylander (fp).

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Att vi i dag diskuterar Sveriges försörjning med kärnbränsle är en naturlig följd av den snabba utbyggnad av kärnkraften

som vi vet pågår och som vi är klara över kommer att accentueras i ännu högre grad under de år som ligger framför oss.

En grundförutsättning för driften av dessa kärnkraftverk är att vi har tillgång till uran. För att vi inte skall vara helt beroende av import av uran har som bekant fyndigheterna av uran i de vid Billingen förekommande skiffrarna exploaterats. Denna verksamhet har nu pågått ett antal år vid anläggningen i Ranstad.

År 1969 beslutade vi att under en treårsperiod fram till 1972 arbeta vidare för att klarlägga de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för en ökad produktion i framtiden. Inför treårsperiodens slut med utgången av detta budgetår måste vi nu ta förnyad ställning till om arbetet skall fortsättas, och i så fall i vilken omfattning.

AB Atomenergi säger nu att genom utvärdering av utvecklingsarbetet i Ranstad för första gången en uranproduktion från skiffer med företags-ekonomiskt rimlig lönsamhet ligger inom räckhåll. Man önskar därför få fortsätta verksamheten enligt ett program som redovisats men som jag inte anser mig ha anledning att närmare gå in på här.

Kungl. Maj:t föreslår att verksamheten skall fortsättas under den kommande treårsperioden, om än med en till omkring 60 personer reducerad arbetsstyrka. Man förutsätter härvid att utvecklingsarbetet skall bedrivas med sikte på att Atomenergi efter två år skall kunna lägga fram en redovisning av arbetet. Det måste betraktas som ett viktigt försörjningspolitiskt intresse att få de tekniska, ekonomiska och miljömässiga förutsättningarna för fyndighetens utnyttjande bättre klarlagda. Efter dessa två år bör det vara betydligt lättare att ta ställning till Ranstad som försörjningsalternativ på lång sikt inom detta område.

Från utskottsmajoriteten har vi helt anslutit oss till dessa tankegångar. På moderat håll har man emellertid reserverat sig och menat, vilket vi också har hört av herr Regnéll, att osäkerheten beträffande den framtida lönsamheten är stor, och därför önskar man att redan inom ett år få besked om en eventuell lönsamhet för framtiden. Inom utskottsmajoriteten anser vi att ett år är en alltför kort period för att ge svar på de stora frågor det här gäller. Vi delar departementschefens uppfattning att man bör få två år till sitt förfogande.

I samtliga de tre motioner som väckts i anslutning till propositionen tar man upp sysselsättningsfrågan för de arbetare som kommer att friställas till följd av det nya program som förordas. Det är uppenbart att sysselsättningen för de 55 personer som drabbas av friställning är ett allvarligt problem. Det måste vara en angelägen uppgift för statsverket att se till att nya sysselsättningstillfällen kan erbjudas dessa. Vi har också från utskottet uttalat att vi förutsätter att alla möjligheter att lösa de sysselsättningsproblem som kan uppkomma tillvaratas genom samråd och samarbete mellan berörda myndigheter. Jag tror att herr Pettersson i Kvänum kan känna sig rätt lugn. Allt som över huvud taget kan göras för att säkra sysselsättningen inom andra områden för dem som kommer att bli friställda, det skall också göras.

Herr talman! Jag skall också med några ord kommentera det särskilda yttrande som är fogat till utskottsbetänkandet. Det är helt klart, som man här uttalat, att förvaringen av det högaktiva avfallet från kärnkraft-

Torsdagen den
18 maj 1972

*Sveriges försörj-
ning med
kärnbränsle*

*Ang. åtgärder för
att motverka den
minskade syssel-
sättningen vid
Ranstadsverket*

verket är ett problem som kräver sin lösning, även om det för vår del inte är omedelbart överhängande. Och problemet blir givetvis inte mindre av att vi vet att detta avfall i stegrade mängder uppstår i hela den industrialiserade världen. Vi får väl emellertid för dagen trösta oss med att problemet är föremål för uppmärksamhet och att forskarna skall komma att finna lösningar. Den direkta anledningen till att vi inte aktualiserat frågan i utskottsutlåtandet även om vi, som jag sagt, betraktar den som ytterst viktig, är att just den frågan inte behandlats i den proposition som vi haft att ta ställning till, och inte heller i de föreliggande motionerna.

Herr talman! Jag finner inte behov av att vidare utveckla denna fråga eftersom utskottet, med de undantag som jag tidigare berört, är enigt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr industriministern JOHANSSON, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara herr *Blomkvists* (s) den 5 maj framställda interpellation, nr 135, ang. åtgärder för att motverka den minskade sysselsättningen vid Ranstadsverket, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I anslutning till detta ärendes behandling skall jag svara på en interpellation.

Herr Blomkvist har frågat mig om jag är i tillfälle att mera utförligt redovisa AE Atomenergis överväganden och åtgärder när det gäller alternativa verksamheter i Ranstad. Han har också frågat mig vilka omedelbara åtgärder jag är beredd att vidta för att de som beräknas bli friställda vid inskränkningen i driftorganisationen i Ranstadsverket skall få annan sysselsättning.

När statsmakterna våren 1969 fastställde ett treårigt utvecklingsprogram för utvinning av uran ur de mellansvenska skiffrarna förutsattes att uranproduktionen vid Ranstadsverket efter treårsperioden skulle avvecklas helt och att frågan om eventuellt fortsatt utvecklingsarbete skulle bedömas med hänsyn bl. a. till marknadsförhållandena vid slutet av perioden. Riksdagen behandlar i dag propositionen om Sveriges försörjning med kärnbränsle. Regeringen tar i propositionen bl. a. upp frågan om visst fortsatt utvecklingsarbete.

Inom kort bör det vara möjligt att bedöma hur stor del av atombolagets nuvarande personal i Ranstad som även i framtiden kan sysselsättas med utvecklingsarbete.

Tyvärr lär det inte gå att undvika friställning av viss personal. Vid månadsskiftet maj-juni i år kommer atombolaget sannolikt att varsla om personalinskränkningar i Ranstad från årsskiftet 1972-1973.

Det är ett mycket skickligt arbete som under en följd av år utförts vid atombolagets anläggningar i Ranstad. Bolaget och dess personal har gjort sitt bästa i en besvärlig situation.

Från atombolaget har jag inhämtat följande om de åtgärder som vidtagits med anledning av den förväntade personalminskningen i Ranstad.

Bolaget redovisade i slutet av januari i år för länsstyrelsen i Skaraborgs län vilket slags verksamhet som kan tänkas i Ranstad om man samtidigt genomför ett mindre uranutvinningsprogram där. Redovisningen för

länsstyrelsen omfattade inte detaljerade förslag utan principiella lösningar. Bolaget undersökte vid denna tidpunkt ett flertal olika utvecklingsalternativ. Sysselsättningsaspekterna var svåra att överblicka. Bolagets slutliga förslag till nytt program för uranutvinningen i Ranstad redovisades i en skrivelse till regeringen den 17 februari.

Under varen har frågan om alternativ verksamhet i Ranstad bearbetats vidare av bolaget i samarbete med Skaraborgs företagarförening och näringsrådet i Skaraborgs län. Representanter för dessa organ har i samråd med bolaget utarbetat underlag för överläggningar med möjliga intressenter. Företagarföreningen har sänt ut en allmän information om etableringsmöjligheterna vid Ranstadsverket. Fylligare information kommer inom kort att skickas ut till en mindre grupp med särskilt intresse för Ranstadsområdet.

Ranstad kan erbjuda god personal och andelar i serviceresurser som verkstadslokaler, förråd, försörjning med ånga, el och vatten, matservering, omklädningsmöjligheter, laboratorium m.m.

I Ranstad finns en lokal samarbetskommitté med företrädare för bl. a. personalorganisationerna och platsledningen. Denna kommitté har förlöpande underrättats om utvecklingen av Ranstadsprojektet. Bolaget har haft överläggningar med de centrala och lokala arbetsmarknadsmyndigheterna om personalsituationen. Bland de särskilt informerade befinner sig bl. a. länsarbetsdirektören i länet.

Ytterligare särskilda initiativ från regeringens sida med anledning av personalsituationen i Ranstad anser jag mot bakgrund av atombolagets redovisning inte vara erforderliga för närvarande.

Herr SIGNELL (s):

Herr talman! Då herr Blomkvist på grund av sjukdom inte personligen kan motta svaret på sin interpellation från industriministern har han bitt mig att motta det, och jag vill på herr Blomkvists vägnar tacka industriministern för svaret.

Tyvärre kan jag konstatera att svaret inte andas någon större optimism när det gäller möjligheterna att ge de anställda vid Ranstadsverket, som kommer att friställas vid årsskiftet 1972-1973, erbjudande om ny sysselsättning i någon form. I Skaraborgs län hade vi nog hoppats och önskat få ett mera konkret svar från industriministern om eventuella planer på att ge samtliga anställda en fortsatt anställning av något slag inom Ranstadsverket.

I interpellationen hänvisar herr Blomkvist till statsutskottets utlåtande nr 88 år 1969 i anledning av Kungl. Maj:s proposition angående utvecklingsarbete för utvinning av uran samt i anslutning härtil väckta motioner av de socialdemokratiska ledamöterna från Skaraborgs län. Jag vill i likhet med herr Blomkvist hänvisa till detta utskottsutlåtande, och jag gör det genom att citera några rader, där ett enhälligt utskott fastslog följande: "Statsverket har förpliktelser mot personalen. Erforderlig trygghet måste därför skapas för den berörda personalen."

Mot bakgrund av detta korta citat ur statsutskottets utlåtande kan jag inte göra annat än att fastslå att interpellationssvaret inte helt sammanfaller med utskottets mycket hårda skrivning om förpliktelserna mot

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

*Sveriges försörjning med
kärnbränsle*

*Ang. åtgärder för
att motverka den
minskade syssel-
sättningen vid
Ranstadsverket*

Torsdagen den
18 maj 1972

*Sveriges försörj-
ning med
kärnbränsle*

*Ang. åtgärder för
att motverka den
minskade syssel-
sättningen vid
Ranstadsverket*

personalen. Jag tror dock i likhet med industriministern att bolaget har gjort många försök till aktiva insatser för att medverka till en positiv lösning när det gäller fortsatt sysselsättning för de anställda vid Ranstadsverket.

Det skall även understrykas med tillfredsställelse att man tagit kontakt med såväl vårt läns företagareförening som dess näringsråd för att få till stånd ett samarbete, ett gemensamt arbete i syfte att skapa alternativa verksamheter i Ranstad samt få underlag för överläggningar med möjliga intressenter.

Jag är fast övertygad om att det borde finnas mycket goda förutsättningar för att få ersättningsindustri till Ranstad, och jag vill understryka vad som sägs i interpellationssvaret om att Ranstad kan erbjuda god personal och utmärkta serviceresurser för eventuella ersättningsindustrier.

I motionen 1684 har vi också utvecklat de synpunkter som statsrådet framfört i sitt svar. Vi har i motionen framhållit, att i samband med nedskärning av driften kommer stora utrymmen att kunna ställas till förfogande för alternativa verksamheter. Bl. a. kommer verkstadsavdelningen — en stor, gedigen byggnad på 1 600 kvadratmeter — att kunna användas. En till ytan lika stor lagerlokal finns också tillgänglig. Vidare kommer underhållsverkstäder av olika slag, t. ex. el-, snickeri-, målnings- och gummiverkstäder, att bli lediga. Förutsättningarna borde därför vara mycket gynnsamma för att få någon form av ersättningsindustri till de nämnda lokalerna.

Att bereda de eventuellt friställda sysselsättning på hemorten utan att vidta särskilda åtgärder från statsmakternas sida genom att medverka till ersättningsindustrier i Ranstad — är helt uteslutet, eftersom denna grupp människor bor i Falköpings kommunblock, som under de senaste åren har förlorat ett flertal arbetstillfällen. Trots att man från kommunblocket liksom från länsmyndigheterna gjort stora ansträngningar har man inte lyckats med att förhindra en minskning av arbetstillfällena i Falköpingsblocket.

När det gäller Skaraborgs län som helhet råder det brist på sysselsättningstillfällen i flertalet orter, och utan en central medverkan kan vi inte klara sysselsättningen för vårt läns befolkning. I det sammanhanget kan jag inte underlåta att konstatera, att vi i vårt län blev mycket besvikna när vi för några dagar sedan fick rapporten från delegationen för lokalisering av statlig verksamhet och då till vår stora förvåning såg att Skaraborgs län även denna gång har blivit överhoppad, trots alla de goda förutsättningar vårt län har för att motta statlig verksamhet. Vi anser oss styvmoderligt behandlade. Eftersom vi har möjlighet att återkomma till denna fråga längre fram skall jag dock inte nu fördjupa mig här utan endast kort fastslå vårt läns stora besvikelse.

I samband med interpellationssvaret ligger det också nära till hands att göra några kommentarer till näringsutskottets betänkande nr 39, och jag vill som motionär uttala min tillfredsställelse över den positiva skrivning som präglar utskottsbetänkandet. Men jag vill poängtera att denna skrivning verkligen förpliktar till aktiva insatser, om man skall lyckas med att föra den positiva personalpolitik som omnämns i betänkandet.

Herr talman! Med dessa ord vill jag tacka industriministern för interpellationssvaret, samtidigt som jag ansluter mig till näringsutskottets betänkande. Jag gör det i förhoppningen att de nu aktuella sysselsättningsfrågorna vid Ranstadsverket skall kunna lösas på ett för de anställda tillfredsställande sätt och att man även skall lyckas skapa en gynnsam framtid för Ranstadsverket.

Med detta anförande, i vilket herr Jansson (s) och fru Åsbrink (s) instämde, var överläggningen slutad.

Punkterna 1--3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 4 och 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1687 av herr Pettersson i Kvänum m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 39 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	248
Nej	—	31
Avstår	—	3

§ 6 Riktlinjer för finansiering av lokaler för boendeservice m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 28 i anledning av propositionen 1972:72 med förslag till riktlinjer för finansiering av lokaler för boendeservice m. m. jämte motioner.

Torsdagen den
18 maj 1972

Riktlinjer för finansiering av lokaler för boendeservice m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:72 under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden föreslagit riksdagen att

1. anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,

2. godkänna i statsrådsprotokollet förordade riktlinjer för en gemensam ram för bostäder och lokaler som uppfördes med statligt stöd,

3. godkänna i statsrådsprotokollet förordad ändring i grunderna för inräknande av lokaler i låneunderlaget och pantvärdet för bostadslån,

4. godkänna i statsrådsprotokollet förordad utvidgning av bostadslångivningen för lokaler till att omfatta även skollokaler i integrerade serviceanläggningar och lokaler i områden där bostäderna inte hade finansierats med statliga lån,

5. besluta att den särskilda långivningen till barnstugor skulle upphöra vid utgången av budgetåret 1972/73.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:1685 av herr Lindkvist (s) vari hemställts att riksdagen uttalade sig för en samordning av reglerna om bostadslån och om lån från stadshypoteksförening,

motionen 1972:1688 av herr Ullsten m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga att boendestredning i tilläggsdirektiv gavs i uppdrag att närmare belysa formerna för ett samordnat finansieringssystem för bostadsbyggandet, vari även följdinvesteringar inräknades.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen

a. godkände i statsrådsprotokollet förordad ändring i grunderna för inräknande av lokaler i låneunderlaget och pantvärdet för bostadslån samt som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört därom,

b. godkände i statsrådsprotokollet förordad utvidgning av bostadslångivningen för lokaler till att omfatta även skollokaler i integrerade serviceanläggningar och lokaler i områden där bostäderna inte hade finansierats med statliga lån,

c. beslutade att den särskilda långivningen till barnstugor skulle upphöra vid utgången av budgetåret 1972/73,

2. att riksdagen skulle anta vid propositionen och detta betänkande fogat förslag till lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,

3. att riksdagen godkände i statsrådsprotokollet förordade riktlinjer för en gemensam ram för bostäder och lokaler som uppfördes med statligt stöd,

4. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om en vidgning av de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1688,

6. att riksdagen med bifall till motionen 1972:1685 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits beträffande utredning om ett samordnat finansieringssystem av herrar Tobé (fp) och Ullsten (fp), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1688 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde beträffande utredning om ett samordnat finansieringssystem.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Det måste löna sig att arbeta. Folkpartiets slogan med denna lydelse känner säkert alla till. Många ställer sig i dag frågan: Lönar det sig att arbeta?

Nu kan jag lämna ett litet delsvar till kammaren. Ibland lönar det sig faktiskt att arbeta – i riksdagen. År efter år har folkpartiet gång på gång fört fram krav på att servicen i olika bostadsområden skulle förbättras och lämnat förslag till hur det skulle kunna ske.

Proposition nr 72 och civilutskottets betänkande nr 28 är ett steg i den riktning folkpartiet förordar. Det lönar sig faktiskt också ibland att arbeta i riksdagen.

Till betänkandet finns fogad en folkpartireservation med krav på en utredning om ett samordnat finansieringssystem för bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar.

Bakom reservationen ligger svårigheterna för många kommuner att finansiera bostadsbyggandets följdinvesteringar. Inte lär det heller bli lättare de närmaste åren, då kommunerna får leva under en hård, mycket hård, ekonomisk press. Om kommunerna kunde tilldelas en total årlig finansieringsram som anslöts till bostadsbyggandet, skulle dels servicen i nya bostadsområden garanteras, dels kommunernas ekonomiska situation underlättas. Självklart är det kommunerna som inom investeringsramarna själva skall angelägenhetsgradera olika önskemål.

Följdinvesteringarna är ett ytterst besvärande problem för kommunerna. Det händer att man i debatten om olika boendeformer kan låta kommunens exploateringskostnader spela en dominerande roll. En övergång från ett byggande koncentrerat kring traditionella hyreshus till en typ av tät småhusbebyggelse medför troligen högre exploateringskostnader per lägenhet. Eventuellt kan sådana saker påverka kommunernas val av utbyggnadsformer. Den av reservanterna begärda utredningen skulle bl. a. kunna klarlägga sådana problem.

Det antyds i utskottsbetänkandet att den reservation som bl. a. folkpartiet har stött i finansutskottets betänkande nr 1 i år, skulle stå i motsatsställning till kravet på ett samordnat finansieringssystem.

Jag finner inte något motsäggande däri, ty ett samordnat finansieringssystem för bostadsbyggandets följdinvesteringar ökar inte kreditutrymmet för bostadsbyggnadssektorn. Motionsförslaget leder endast till en bättre samordning och ett bättre utnyttjande av de krediter som finns för bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar. Det totala kreditutrymmet påverkas alltså ej. Andra sektorer berörs inte.

Nr 82

Torsdagen den
18 maj 1972

Riktlinjer för finansiering av lokaler för boendeservice m. m.

Torsdagen den
18 maj 1972

Riktlinjer för finansiering av lokaler för boendeservice m. m.

Möjligen finns ett undantag. Bifall till motionen skulle kunna underlätta strävandena att få en jämnare sysselsättning inom byggbranschen och byggnadsindustrin. En sådan följdverkan skulle få stimulerande effekt på många områden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herrar Tobé och Ullsten.

Herr G:REBÄCK (c):

Herr talman! Herr Strömberg säger att det måste löna sig att arbeta. En annan intressant fråga är *hur* det arbetas här i riksdagen.

För att börja med detaljerna vill jag först säga några ord om den reservation som herr Strömberg nyss kommenterade. Det väsentligaste i den reservationen är att den visar att reservanterna egentligen ansluter sig till majoriteten när det gäller att avslå motionen. Reservanternas yrkande mynnar ju ut i något helt annat än vad motionen gör. Den lätthet att formulera sig som utmärker herr Ullsten avspeglar sig också i detta sammanhang: först ett motionsyrkande som endast med en välvillig tolkning ansluter sig till propositionens ämnesområde och – när yrkandet avstyrks – sedan en reservation som nödtorftigt ansluter sig till motionens ämne. Som sagt tycks vi vara överens om att motionen inte bör bifallas. Jag anser att inte heller reservationen bör bifallas. Den är ju egentligen en filosofisk betraktelse kring begreppen samordning och prioritering, måhända lämplig för en hörnartikel någon gång, herr Ullsten.

Bara för att förankra begreppen något i den praktiska verkligheten vill jag i alla fall nämna några saker. Då man talar om prioritering av krediter måste man komma ihåg att nettokrediterna på den organiserade marknaden under ett år är i storleksordningen 13 miljarder kronor. Därav är ungefär 10,5 miljarder kronor prioriterade krediter till bostadsbyggande och stat. Kommun, industri och annat har alltså en sektor om ca 2,5 miljarder kronor, och det är på den som riksbanken får operera. Allt vad som går över budgeten är också prioriterat – vare sig pengarna är skattefinansierade eller upplånade. En annan sak är givetvis frågan om hur man skall anordna den önskvärda planeringen och verkställighetsplaneringen så att kommunerna kan fullfölja samhällsutbyggnaden på ett vettigt och smidigt sätt. På den punkten är vi ense om att det behövs åtgärder från samhällets sida.

Herr Lindkvists motion har fått ett vänligare bemötande. Utskottet har väl inte undgått att upptäcka att motionären kanske fäst större vikt vid motionsingressen och hänvisningen till totalfinansieringens fördelar än vid motionsyrkandet. Jag vill betona att det är motionsyrkandet vi behandlat. Utskottets mening är att fördjupningsreglerna bör kunna ändras så att man tar bort behovet av småkrediter mellan hypotekslån och bostadslån och på så sätt underlättar det för byggherrarna utan att ställa ut några löften om fördjupning i samtliga fall.

I huvudfrågan propositionen – har utskottet överlag godtagit departementschefens resonemang och biträtt hans syften. Utskottet har kanske, som det heter, vinklat frågorna litet annorlunda – kanske litet mer jordnära även här.

I fråga om beskrivningen av den prioriterade servicesektorn har

Torsdagen den
18 maj 1972*Riktlinjer för finansiering av lokaler för boendeservice m. m.*

utskottet gjort ett tillägg och ansett att bestämmelserna inte bör knyta an så direkt till gångavstånden — 500 meter eller så — som mätare på angelägenheten. Vad utskottet där säger innebär inte att vi gått ifrån eller vidgat det prioriterade området — vi vill bara ha en skrivning som passar både i sammanhängande tätbebyggelse, förorter av Stockholmsstyp och mindre tätorter som försörjer ett glesbygdsområde.

Utskottet har också uttryckt ett mycket försynt önskemål att departementschefen skall pröva lämpligheten av att ta in samlingslokaler i bostadsbyggnadsprogrammen redan nu. Det utskottet för fram är inte ens en beställning, men vi har tyckt att det vore bra om man fick ändringarna på en gång — från både samlingslokalernas och tillämparnas synpunkt.

Utskottet har alltså enhälligt kunnat biträda propositionens förslag i sak, och jag yrkar bifall till utskottets betänkande i alla delar.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1—4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Tobé och Ullsten, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 23.19.

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert